

Підхід, заснований на дотриманні прав людини, у Білорусі, Молдові та Україні

Регіональне дослідження та практичний посібник
із застосування ППЛ організаціями
громадянського суспільства

У цьому дослідженні аналізується масштаб застосування підходу, що базується на дотриманні прав людини (ППЛ) організаціями громадянського суспільства в Білорусі, Молдові та Україні, визначаються можливі проблеми, з якими в цьому контексті стикаються організації, та можливості успішної інтеграції ППЛ у повсякденну діяльність ОГС, а також визначаються практичні рекомендації щодо подолання цих проблем.

Дослідження виконане групою незалежних консультантів за участю команди FRESNO, The Right Link на замовлення Програми розвитку ООН.

Думки, висновки та рекомендації належать авторам та упорядникам цього видання і не обов'язково відображають думки ПРООН, інших агенцій ООН або Міністерства закордонних справ Данії. Дослідження проводилось у рамках проекту «Демократизація, права людини та розвиток громадянського суспільства», який реалізовується Програмою розвитку ООН в Україні за фінансової підтримки Міністерства закордонних справ Данії.

Усі матеріали можуть вільно використовуватися як повністю, так і частково. Повторне використання матеріалів повинне містити обов'язкове посилання на Програму розвитку ООН та Міністерство закордонних справ Данії. ПРООН вітає широке застосування інформаційної продукції серед засобів масової інформації, органів державної та місцевої влади, організацій громадянського суспільства, аналітичних центрів, освітніх установ та інших зацікавлених осіб.

За підтримки Програми розвитку ООН в Україні
і Міністерства закордонних справ Данії

Підхід, заснований на дотриманні прав людини, у Білорусі, Молдові та Україні

Регіональне дослідження та практичний посібник
із застосування ППЛ організаціями
громадянського суспільства

АБРЕВІАТУРИ.....	6
РЕЗЮМЕ	7
ВСТУП	9
1. ПІДХІД, ЗАСНОВАНИЙ НА ДОТРИМАННІ ПРАВ ЛЮДИНИ — ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА	11
1.2. Принципи ППЛ	14
1.3. Нормативний та операційний аспекти ППЛ	15
1.3.1. Нормативний аспект і різноманітність суб'єктів.....	16
1.3.2. Як застосовувати ППЛ на різних етапах проектів?	19
1.4. Переваги ППЛ	26
1.5. Еволюція ППЛ і поточні тенденції.....	27
1.5.1. Три найпоширеніші позиції ОГС щодо застосування ППЛ.....	28
2. ПОТОЧНІ ЗАВДАННЯ ТА МОЖЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ППЛ У БІЛОРУСІ, МОЛДОВІ ТА УКРАЇНІ.....	30
2.1. Огляди за країнами	31
2.1.1. Білорусь.....	31
2.1.2. Молдова.....	33
2.1.3. Україна	35
2.2. Різниця в розумінні ППЛ організаціями різних типів.....	37

2.3. Інструменти, що використовуються, та їх потенціал із реалізації ППЛ.....	39
2.4. Взаємозв'язок між «відстоюванням прав» і «інтеграцією ППЛ у свою роботу»	41
2.5. Застосування ППЛ у ситуаціях обмежень правозахисної діяльності.....	43
2.6. Визначення політичних можливостей	45
2.6.1. Україна	47
2.6.2. Молдова.....	47
2.6.3. Білорусь.....	48
2.7. Перспективні практики ППЛ у регіоні.....	48
3. ВИСНОВКИ	53
4. РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ОГС	57
4.1. Рекомендації для різних країн	60
ДОДАТКИ.....	63
Додаток 1: Статус ратифікації документів про права людини станом на 19 вересня 2016 р.	63
Додаток 2: Результати опитування, проведеного в межах цього дослідження	65
Додаток 3: Список глибинних інтерв'ю з експертами	82
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	81

ЗДПЛ	Загальна декларація прав людини
КЛДЖ	Комітет з ліквідації дискримінації щодо жінок, Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок
КЛРД	Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації
КПІ	Конвенція про права інвалідів
КПК	Конвенція проти катувань
КПД	Конвенція про права дитини, Комітет з прав дитини
КПТМ	Міжнародна конвенція про захист прав трудящих-мігрантів та членів їх сімей
МПГПП	Міжнародний пакт про громадянські та політичні права
МПЕСКП	Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права
ОГС	Організація громадянського суспільства
ООН	Організація Об'єднаних Націй
ППЛ	Підхід, заснований на дотриманні прав людини
ПРООН	Програма розвитку ООН
ПЛ	Права людини
УВКПЛ	Управління Верховного комісара ООН з прав людини
УПО	Універсальний періодичний огляд
ЦСР	Цілі сталого розвитку

Резюме

Сьогодні підхід, заснований на дотриманні прав людини (ППЛ), вважається найбільш прогресивним підходом до сприяння соціальному розвитку. Більшість міжнародних організацій із розвитку вже включили його до своїх стратегій або перебувають у процесі цього, але усвідомлене застосування ППЛ національними організаціями з розвитку, зокрема організаціями громадянського суспільства (ОГС), розповсюджене не настільки широко.

Це регіональне дослідження покликане визначити масштаб застосування ППЛ організаціями громадянського суспільства в Білорусі, Молдові та Україні. Огляд виконаний у межах Програми демократизації, прав людини та розвитку громадянського суспільства в Україні, Молдові та Білорусі (2013–2016).

Основна цільова аудиторія дослідження — ОГС у Білорусі, Молдові та Україні. Результати дослідження дозволяють цим організаціям отримати певне уявлення про ППЛ та проаналізувати сучасні проблеми в контексті застосування ППЛ, які в цілому можна описати так:

- Глибина реального розуміння ППЛ, у тому числі причин і переваг його застосування, залишається незначною. Відповідно, більшість ОГС не знають, навіщо та як застосовувати цей підхід.

- Як уявляється, інтеграція ППЛ у поточні та нові програми є потенційно ефективною для застосування ППЛ регіональними ОГС. Водночас важливим фактором для належного впровадження ППЛ є не тільки зовнішнє застосування цього інструмента, але й приведення внутрішньої організаційної структури, процедур та програмної діяльності організації у відповідність до його основоположних принципів. Реальне застосування ППЛ і на внутрішньому, і на зовнішньому рівні є головним для повноцінної реалізації такої стратегії розвитку.
 - Поширені в суспільстві соціальні норми перешкоджають повноцінній інтеграції принципів ППЛ у діяльність окремих ОГС та розмивають предмет ситуаційного аналізу більшості організацій.
 - Оцінити власний рівень розуміння принципів ППЛ, зокрема його практичного застосування, шляхом взаємної підтримки та цілеспрямованого керівництва.
 - При визначенні проблеми критично оцінювати всі залучені сторони, у тому числі всередині вашої організації.
 - Повноцінно використовувати наявні можливості та технології ППЛ.
- Окрім ОГС у Білорусі, Молдові та Україні, цей огляд може бути корисним для міжнародної донорської спільноти та організацій із розвитку, зацікавлених в інтеграції ППЛ у роботу ОГС у цих трьох країнах.

Також у дослідженні представлена низка можливостей щодо успішної інтеграції ППЛ у повсякденну діяльність ОГС і містяться практичні рекомендації відносно подолання вище перерахованих проблем, зокрема:

- Підтримати обмін інформацією та власним досвідом щодо користі застосування ППЛ організаціями громадянського суспільства в Білорусі, Молдові та Україні.

Вступ

Протягом останнього десятиліття підхід, заснований на дотриманні прав людини (ППЛ), став одним із керівних принципів програмної діяльності міжнародних організацій і агентств із розвитку. Організація Об'єднаних Націй та її агентства почали адаптувати свої принципи підтримки розвитку для того, щоб включити ППЛ до методології просування стійкого соціального розвитку. Розробка Цілей стійкого розвитку (ЦСР) підвищила пріоритетність прав людини в політичному порядку денному, відкривши нові можливості для стійкого соціального розвитку шляхом залучення ширшого кола зацікавлених осіб, що дозволяє об'єднати громадян і держави, права та обов'язки. У цьому контексті роль організацій громадянського суспільства стає ще більш значущою, оскільки у них є широкі можливості застосування стійких підходів до розвитку на місцевому рівні.

Нині ППЛ вважається найбільш прогресивним підходом щодо сприяння соціальному розвитку. Але що означає застосування цього підходу на практиці? І що змінюється, якщо якась організація приймає рішення щодо його застосування? Відповіді на ці та інші запитання наведені в **Розділі 1** дослідження, в якому міститься теоретичне обґрунтування концепції ППЛ, описана історія її розвитку, а також деякі практичні методи й технології для ОГС.

Крім того, що цей документ має інформативний характер, слід згадати, що дослідження було проведене в рамках Програ-

ми демократизації, прав людини і розвитку громадянського суспільства в Україні, Молдові та Білорусі¹, мета якої — посилення громадянського суспільства та підвищення його потенціалу з підтримки демократичного процесу та дотримання міжнародних стандартів прав людини. Враховуючи цей контекст, завдання дослідження полягає в тому, щоб проаналізувати проблеми та можливості, пов'язані з застосуванням ППЛ у трьох країнах. Відповідно, у **Розділі 2** представлений огляд поточних проблем і можливостей застосування ППЛ, які стоять перед ОГС у трьох країнах. Він містить відповіді на такі запитання:

- Наскільки глибоко громадянське суспільство в трьох країнах розуміє ППЛ?
- Чи є різниця в розумінні ППЛ між організаціями різних видів і з різними повноваженнями?
- Як «відстоювання прав» співвідноситься з «інтеграцією ППЛ у свою діяльність» у трьох країнах?

У **Розділі 3** ще раз коротко проаналізовані основні проблеми та запропоновані практичні рекомендації для ОГС щодо ефективного застосування ППЛ у їх діяльності.

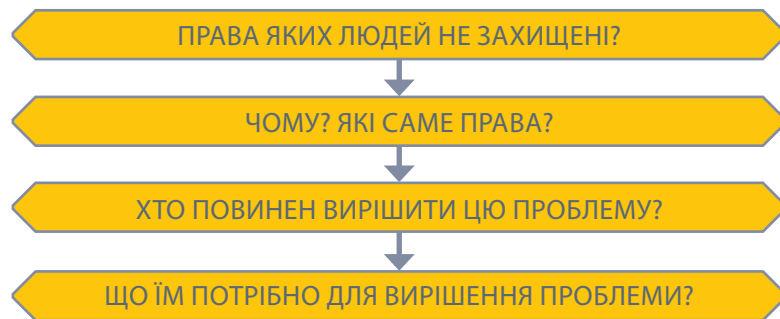
¹ Ця Програма реалізується за підтримки Міністерства закордонних справ Данії з 2013 р.

1. Підхід, заснований на дотриманні прав людини — теорія та практика

Поняття «підхід, заснований на дотриманні прав людини» не має єдиного визначення. Проте в основі всіх визначень, які використовуються, лежать два головні принципи: по-перше, носії прав мають бути впевненими, що їх погляди враховуються, і, по-друге, необхідно розвивати потенціал осіб, відповідальних за дотримання прав людини, щоб вони краще виконували свою роботу. Іншими словами, «підхід, заснований на дотриманні прав людини» передбачає розширення можливостей людей знати свої права та вимагати їх дотримання, а також підвищення потенціалу та відповідальності осіб та установ, відповідальних за повагу до прав людини, їх захист і реалізацію»². Говорячи ще простіше, ППЛ дозволяє послідовно відповісти на такі запитання:

Мал. 1. Головні питання ППЛ

² Адаптовано зі Scottish Human Rights Commission, дата не вказана.

Щоб бути впевненим у погодженому розумінні понять, які використовуються в цьому документі, пропонується вживати їх у такому значенні:

ПРАВА ЛЮДИНИ

Права людини — права, що належать усім людям незалежно від їх громадянства, місця народження, статі, національного чи етнічного походження, кольору шкіри, віросповідання, мови чи іншого статусу. Кожна людина повинна рівною мірою володіти правами без дискримінації³.

Права людини зобов'язують держави (насамперед) та інших носіїв обов'язків вживати певні заходи, а також забороняє їм виконувати дії, що обмежують права⁴.

У міжнародних документах усім людям гарантуються такі права⁵:

- Право на життя, свободу та безпеку
- Свобода асоціацій, самовираження, зібрань і пересування
- Право на найвищий досяжний стандарт здоров'я
- Право не бути підданим довільному затриманню або взяттю від варту
- Право на справедливий суд
- Право на справедливі та сприятливі умови праці
- Право на відповідне харчування, житло та соціальний захист
- Право на освіту
- Право на рівний захист перед законом
- Право на захист від втручання в особисте, сімейне життя, житло та листування
- Свобода від катувань або нелюдяного чи принизливого для гідності ставлення чи покарання
- Свобода від рабства
- Право на громадянство
- Свобода думки, совісті та віросповідання
- Право голосу та право брати участь в управлінні країною
- Право брати участь у культурному житті.

³УВКПЛ, дата не вказана.

⁴УВКПЛ 2006.

⁵Там же.

НОСІЇ ПРАВ

Носіями прав є всі люди. Люди мають права, встановлені в національному законодавстві та міжнародних договорах. Вони мають право вимагати дотримання цих прав, а також обов'язок дотримуватися прав інших осіб⁶.

НОСІЇ ОБОВ'ЯЗКІВ

Носії обов'язків — це суб'єкти, що мають обов'язки і відповідають за повагу до прав людини, їх затвердження та дотримання, а також зобов'язані не допускати їх порушень. Перш за все носіями обов'язків є державні суб'єкти, але також ними можуть бути недержавні установи, а залежно від контексту — приватні особи (наприклад, батьки), місцеві організації, приватні компанії та міжнародні установи⁷.

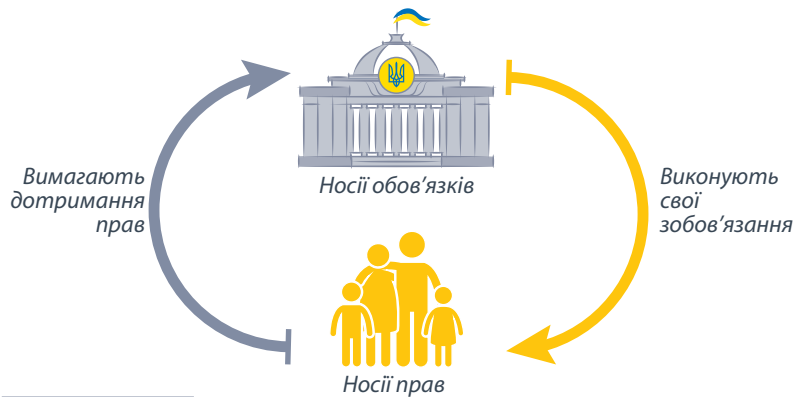
ППЛ

Підхід, заснований на дотриманні прав людини (ППЛ), — це концептуальні рамки процесу людського розвитку, в основі

якого лежать міжнародні стандарти прав людини і який спрямований на закріплення та захист прав людини. Мета ППЛ — розширити можливості носіїв прав реалізувати свої права та підвищити здібності носіїв обов'язків виконувати свої зобов'язання щодо прав людини⁸.

Як представлено на схемі нижче, ППЛ базується на взаємовідносинах між носіями прав і носіями обов'язків:

Мал. 2. Взаємовідносини між носіями прав і носіями обов'язків⁹

⁶ УВКПЛ 2006.

⁷ Адаптовано з UNICEF, UNFPA, UN-Women, UNDP, дата не вказана.

⁸ Там же.

⁹ Адаптовано з UNCT Vietnam 2009 і UNICEF Finland 2005.

1.2. ПРИНЦИПИ ППЛ

У цілому основна мета ППЛ полягає в сприянні соціально-економічному, культурному та іншим аспектам людського розвитку з дотриманням принципів прав людини, зокрема:

1. Загальність і невід'ємність
2. Неподільність
3. Взаємозв'язок і взаємозалежність
4. Рівність і недискримінація
5. Участь та інклюзія
6. Підзвітність і верховенство права

Протягом останніх років низка суб'єктів адаптувала ці принципи для включення ППЛ до своїх програм. Результати цього можна узагальнити таким чином:

УЧАСТЬ

Активна, вільна та свідома участь є і кінцевою метою, і засобом. Її можна забезпечити завдяки активній свідомій участі громадян, а також відповідальності за процеси розвитку на місцевому рівні.

ПРОЗОРИСТЬ

Доступ до інформації та свобода самовираження повинні гарантувати, що всі люди мають доступ до вільної та незаангажованої інформації, аби влада була відповідальною за свої дії.

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ І ПІДЗВІТНІСТЬ

Держава та інші суб'єкти відповідають за шанування, захист і реалізацію прав людини та повинні бути підзвітними за це. Для здійснення прав людини необхідно, щоб державні структури і порядок управління були засновані на принципах верховенства права, а також демократичних та інклюзивних законодавчих процесах.

РІВНІСТЬ І НЕДИСКРИМІНАЦІЯ

Усі особи рівні та повинні мати рівний доступ до публічних послуг і можливостей, до безпеки та правосуддя. У цьому контексті основоположним є розширення можливостей бідних і маргіналізованих категорій населення з активного відстоювання своїх прав. Таким чином, необхідно звертати особливу

увагу на права вразливих категорій і забезпечення рівного доступу до прийняття рішень, ресурсів і можливостей.

Джерело: адаптовано з DANIDA 2013¹⁰

Водночас необхідно підкреслити, що всі ці принципи ППЛ мають внутрішні та зовнішні аспекти, пов'язані з їх застосуванням. Вони описані в контрольному переліку, де вказано, як організації можуть застосовувати ППЛ у своїх внутрішніх і зовнішніх процесах.

Таблиця 1. Контрольний перелік аспектів застосування ОГС принципів ППЛ

Принцип ППЛ	Зовнішнє застосування	Внутрішнє застосування
Участь	Організація бере участь у публічних політичних процесах на місцевому чи національному рівні на деяких або всіх етапах: плануванні, розробці, реалізації, моніторингу та оцінці публічної політики.	Бенефіціари організації чи зацікавлені сторони залучаються до внутрішньої діяльності організації. Участь клієнтів і громадян заохочується.
Не-дискримінація	Діяльність організації спрямована на виявлення дискримінації, під яку підпадають різні категорії громадян, та на протидію їй за допомогою	Рівне (без дискримінації) поводження з персоналом, клієнтами та громадянами є важливою внутрішньою цінністю

¹⁰ Адаптовано з DANIDA 2013; див. також Sida 2015, BMZ 2010, або УВКПЛ 2006.

	тематичних дій (у сфері культури, управління, економіки, охорони здоров'я, освіти тощо).	організації, що не тільки декларується, але й реалізується на практиці.
Прозорість	Організація закликає органи влади забезпечити доступ громадськості до інформації щодо процесів прийняття ними рішень.	Інформація про плани та рішення (стратегії, плани дій, бюджет, джерела фінансування) організації доступна для громадськості.
Підзвітність	Коли організація помічає порушення прав людини, вона звертається до особи чи установи (наприклад, уряду чи місцевого органу), яка за це відповідає, та закликає її вжити заходів для припинення такого порушення, тому що це відноситься до її обов'язків. Потім організація слідкує за тим, як носій обов'язків усуває порушення прав.	Якщо хтось помітив, що співробітник організації порушує будь-яке право людини, такий співробітник має бути притягнутим до відповідальності за свої дії. Організація відповідає за свої дії, якщо вони призводять до порушень прав людини (усвідомлено чи ненавмисно).

1.3. НОРМАТИВНИЙ ТА ОПЕРАЦІЙНИЙ АСПЕКТИ ППЛ

ППЛ має нормативний та операційний аспекти¹¹. У нормативному аспекті ППЛ базується на міжнародних стандартах прав

¹¹ УВКПЛ 2006.

людини. Це означає, що рамкові основи для застосування ППЛ повинні включати положення всіх міжнародних договорів щодо прав людини.

Відносно операційного аспекту в центрі уваги ППЛ — забезпечення стійкого людського розвитку шляхом кращого просування та захисту прав людини. Ця загальна задача стосується всіх процесів розробки, реалізації та оцінки програм та проектів і буде проаналізована в наступному параграфі. Проте перед цим важливо усвідомити рамкові основи прав людини та роль різних суб'єктів, які формують нормативний аспект ППЛ.

1.3.1. НОРМАТИВНИЙ АСПЕКТ І РІЗНОМАНІТНІСТЬ СУБ'ЄКТІВ

Як вказано вище, основними суб'єктами відносин у сфері прав людини є носії прав і носії обов'язків. Визначення цих понять, наведені вище, можуть здатися простими, але в цьому параграфі узагальнюються характеристики кожного суб'єкта і звертається увага на деякі складності їх визначення, виходячи з відповідної нормативної бази.

НОСІЇ ПРАВ

Носіями прав є всі люди в усіх країнах і територіях світу, оскільки всі держави-члени ООН повинні дотримуватися положення Загальної декларації прав людини¹² (ЗДПЛ) і забезпечувати загальне та ефективне визнання і реалізацію прав людини¹³. Як правило, держави також беруть на себе зобов'язання щодо забезпечення прав людини в національних конституціях і законодавстві, на яке можна посилається при відстоюванні своїх прав. Крім того, принципи ЗДПЛ докладно зафіксовані в численних міжнародних договорах, обов'язкових для виконання державами, що їх ратифікували. Це означає, що носії прав у цих державах можуть зобов'язувати органи влади забезпечувати права, які вони погодилися захищати, поважати та реалізовувати. У зв'язку з цим важливо підкреслити, що, хоча всі люди мають однакові права, у деяких ситуаціях рівну гідність і цінність окремих осіб можливо забезпечити тільки завдяки визнанню та захисту їх прав як членів певної групи/категорії населення. Такі права називаються колективними або груповими. Відповідно, такі права окремих груп, що, як відомо, піддавалися нерівності в реалізації своїх прав (наприклад, національних меншин, жінок, дітей, людей із обмеженими можливостями тощо), можуть потребувати додаткового захисту. Див. огляд основних договорів із прав людини, включно

¹² Генеральна Асамблея ООН 1948.

¹³ Там же, Преамбула.

з тими, які стосуються колективних прав, ратифікованих Білоруссю, Молдовою та Україною, у Додатку 1 (Статус ратифікації документів про права людини станом на 19 вересня 2016 р.).

Виходячи з цього, носії прав мають права, встановлені в національному законодавстві та міжнародних договорах. Вони мають право вимагати дотримання цих прав, а також обов'язок дотримуватися прав інших осіб¹⁴. Ще один важливий аспект у контексті ППЛ полягає в тому, що деякі носії прав можуть не знати про свої права або ж не знати чи бути не в змозі вимагати їх дотримання¹⁵.

НОСІЇ ОБОВ'ЯЗКІВ

Ратифікуючи міжнародний договір із прав людини, держава погоджується з тим, що кожна людина має права, встановлені в цьому договорі — відповідно, кожна людина стає носієм такого права. Отже, держава бере на себе зобов'язання з включення положень цього договору до національного законодавства. Іншими словами, щодо оновлення національного законодавства для забезпечення захисту, поважання та реалізації прав, встановлених у відповідному договорі (наприклад, за допомогою прийняття нового закону чи внесення змін до чинних). Із точки зору прав людини у такий спосіб держава

стає загальним носієм обов'язків¹⁶, оскільки вона відповідає за захист прав людини, які погодилась поважати, підписавши міжнародний договір, а також за включення положень міжнародного договору до національного законодавства. Але що відбувається, якщо положення міжнародного договору були інтегровані в національне законодавство, а право людини на практиці не забезпечене, залишаючись таким лише на папері? У такому випадку відповідь на запитання «Хто є носієм обов'язків?» ускладнюється, оскільки ці обов'язки переносяться з рівня законодавчого закріплення на рівень практичного застосування. На цьому етапі носіїв обов'язків може бути багато: наприклад, урядові структури, міністерства, місцеві органи влади, суди, поліція, школи, вчителі та всі особи чи організації, що надають певну послугу або діють від імені держави¹⁷. Свідповідно, можна сказати, що у більшості випадків носіями обов'язків є державні органи.

Ситуація ускладнюється ще й тим, що залежно від умов, у яких носії прав реалізують свої права, носіями обов'язків також можуть бути недержавні установи; у деяких джерелах їх називають «носіями моральних обов'язків». Наприклад¹⁸, у Конвенції про права дитини¹⁹ встановлено, що «батьки чи, у відповідних

¹⁴ УВКПЛ 2006.

¹⁵ UNICEF Finland 2005.

¹⁶ УВКПЛ 2006.

¹⁷ УВКПЛ 2006.

¹⁸ ЮНІСЕФ, дата не вказана.

¹⁹ Генеральна Асамблея ООН 1989.

випадках, законні опікуни несуть основну відповідальність за виховання та розвиток дитини»²⁰; тобто носіями обов'язків можуть бути і приватні особи, наприклад, батьки або законні опікуни²¹. ЕЩЕ один приклад — Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок²², яка встановлює «право на однакові можливості при найманні на роботу, у тому числі застосування однакових критеріїв відбору при найманні» для всіх жінок і забороняє звільнення на підставі вагітності чи відпустки у зв'язку з вагітністю та пологами²³. Отже, первинними носіями обов'язків можуть бути і працедавці, і приватні компанії²⁴, що мають зобов'язання поважати це право, а також усі інші права людини, встановлені у відповідній країні.

До того ж функції носіїв обов'язків можуть виконувати і міжнародні організації, особливо якщо їх мандат передбачає контроль за захистом усіх прав людини (наприклад, УВКПЛ) чи колективних прав (наприклад, ЮНІСЕФ, «ООН-Жінки» тощо). Проте відносно цієї функції таке зобов'язання найчастіше обмежується відстоюванням прав (адвокаційною діяльністю) у відповідній країні²⁵, що зазвичай реалізується шляхом підвищення потенціалу національних носіїв обов'язків і носіїв прав.

Також варто підкреслити, що існують незалежні органи з прав людини, які відповідають за моніторинг здійснення всіх прав людини (наприклад, Рада з прав людини²⁶) і реалізації конкретних договорів із прав людини (наприклад, МПГПП²⁷, КПД²⁸, КЛДЖ²⁹ тощо). Обов'язки цих органів — здійснювати моніторинг дотримання прав людини і надавати рекомендації державам щодо того, як реагувати на виявлені порушення прав людини³⁰. Необхідно звернути увагу, що носії прав — окремі особи, групи осіб або організації, що представляють носіїв прав (наприклад, ОГС) — можуть подавати скарги чи альтернативні доповіді³¹ деяким із цих органів. На підставі цих звернень орган може ініціювати розслідування та (або) удосконалити свої висновки та рекомендації державам.

За деяких обставин роль носіїв обов'язків також можуть відігравати ОГС. Передусім, як суб'єкти приватного права, вони зобов'язані у своїй діяльності дотримуватися національного законодавства з прав людини. Крім того, якщо ОГС надають послуги від імені держави (наприклад, медичні послуги, догляд за дітьми, домашню допомогу для літніх людей чи людей з обмеженими можливостями), вони стають первинними носіями обов'язків.

²⁰ Там же, стаття 18.

²¹ Там же.

²² Генеральна Асамблея ООН 1979.

²³ Там же, стаття 11.

²⁴ УВКПЛ, 2011.

²⁵ Наприклад, ЮНІСЕФ, дата не вказана.

²⁶ УВКПЛ, дата не вказана, а.

²⁷ УВКПЛ, дата не вказана, b.

²⁸ УВКПЛ, дата не вказана, c.

²⁹ УВКПЛ, дата не вказана, d.

³⁰ УВКПЛ, дата не вказана, e.

³¹ УВКПЛ, дата не вказана, f.

Словом, носії обов'язків можуть бути найрізноманітнішими (див. Мал. 3 нижче). Носії обов'язків можуть відрізнятися залежно від виду права та статусу ратифікації чи імплементації договору з прав людини. У цьому контексті важливо пам'ятати, що деякі носії обов'язків можуть не знати про свою роль і зобов'язання або ж не мати достатнього потенціалу для їх виконання.

Мал. 3. Різноманітність носіїв обов'язків

1.3.2. ЯК ЗАСТОСОВУВАТИ ППЛ НА РІЗНИХ ЕТАПАХ ПРОЕКТІВ?

В операційному аспекті важливою передумовою для ППЛ є контрольний перелік питань, який дозволяє оцінити дотримання принципів ППЛ у внутрішній і зовнішній діяльності організації. Але дійсне застосування ППЛ починається з належного аналізу ситуації, що допомагає виявити основоположні причини певної проблеми з правами людини і розробити план дій щодо її вирішення. За стандартами ППЛ такі проблеми завжди стосуються недостатнього потенціалу носіїв прав і носіїв обов'язків. Інакше кажучи, проблему необхідно вирішити шляхом підвищення цього потенціалу. Отже, необхідно підкреслити, що ППЛ має однакове значення і для процесу, і для результату (див. Мал. 4 нижче).

Мал. 4. Однакове значення ППЛ для процесу та результату

У наступному параграфі описані практичні кроки із застосування ППЛ на різних етапах проекту (у процесі його виконання) та перераховані різноманітні інструменти й методики, які можуть використовуватися для підвищення потенціалу носіїв прав і носіїв обов'язків. Очевидно, що інформація про підвищення потенціалу може не бути новою для ОГС, проте щодо застосування ППЛ для досягнення результату ці інструменти й методики використовуються в інших цілях.

Слід підкреслити, що подальша інформація адаптована³² під потреби ОГС, визначені під час цього дослідження.

ЕТАП 1: Аналіз ситуації

Щоб проаналізувати ситуацію в контексті ППЛ, необхідно здійснити три кроки. В основу кожного з них повинні бути покладені такі питання:

1. Визначення проблеми: *У чому полягає проблема? Кого вона стосується? Які права порушені (уточніть відповідно до визначень прав, звітесь із Конвенціями)? Яке законодавство застосовується (міжнародне, національне, обидва)?*

2. Аналіз проблеми: *Які причини проблеми? Які безпосередні причини (що лежать на поверхні)? Які основні причини (конкретні глибинні причини наявності проблеми)?*

3. Аналіз зацікавлених сторін: *Хто є носіями прав? Хто є носіями обов'язків? Кого стосується проблема? Хто відповідає? Що потрібно носіям прав і носіям обов'язків, щоб почати діяти?*

Аналіз ситуації повинен привести до таких результатів:

АНАЛІЗ СИТУАЦІЇ В КОНТЕКСТІ ППЛ: РЕЗУЛЬТАТИ

Існують різні інструменти, які можна використовувати для аналізу ситуації через перспективу ППЛ. Нижче описані три практичні приклади.

- Інструмент 1: Блок-схема FAIR
- Інструмент 2: «Дерево проблеми»
- Інструмент 3: Рольовий аналіз

³² UNCT Vietnam 2009.

ІНСТРУМЕНТ 1: Блок-схема FAIR

Блок-схема FAIR (F, facts — факти, A, analysis of rights — аналіз прав, I, identification of responsibilities — відповідальність, R, review action — огляд вжитих заходів) розроблена Комісією з прав людини Шотландії³³ для застосування ППЛ на практиці. Згідно з цією блок-схемою аналіз ситуації повинен включати такі кроки:

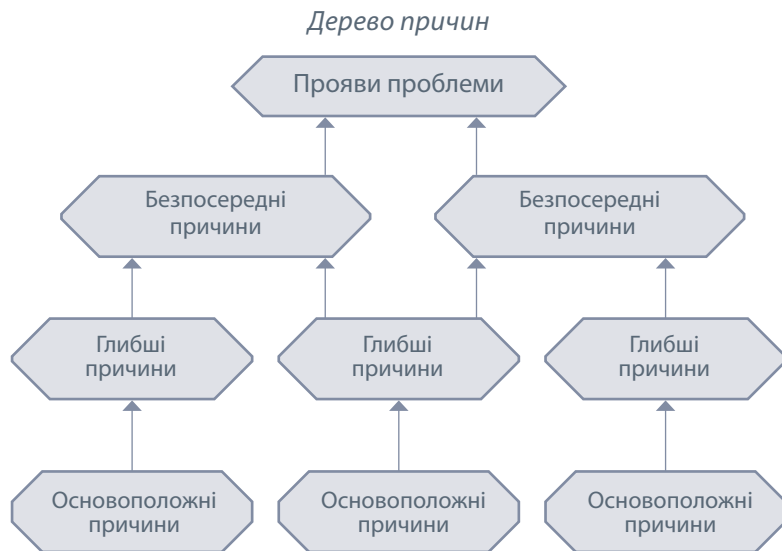
F	Факти Який досвід переживає людина? Чи чують її думку; чи потрібна підтримка для цього? Які факти необхідно врахувати?
A	Аналіз прав, про які йдеться Про які права йде мова? (див. Опис основних прав ³⁴)
I	Відповідальність Які зміни слід здійснити? Хто відповідає за них?
R	Огляд вжитих заходів Чи проводився огляд вжитих заходів? Чи залучили до цього процесу людину, права якої були порушені?

³³ Scottish Human Rights Commission, дата не вказана, b.

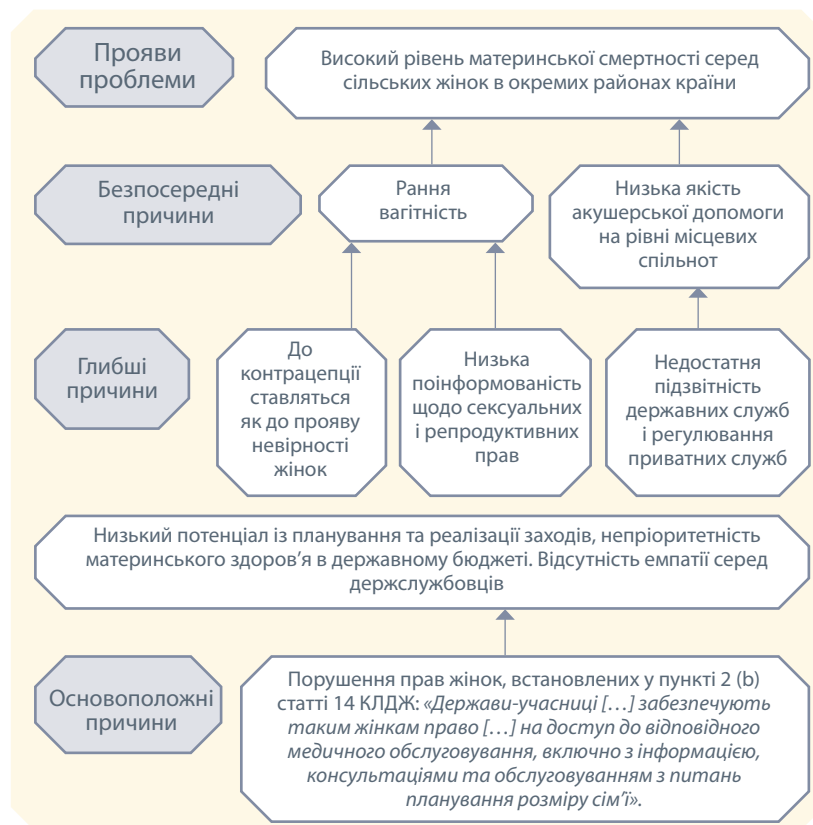
³⁴ Scottish Human Rights Commission, дата не вказана, c.

ІНСТРУМЕНТ 2: «Дерево проблеми»

Під час тренінгів із ППЛ³⁵ в ООН часто використовується такий метод проблемного аналізу, як «Дерево причин» або «Дерево проблеми».

³⁵ United Nations System Staff College, дата не вказана.

ІНСТРУМЕНТ 3: Рольовий аналіз

Ще одним ефективним інструментом, який дозволяє визначати зацікавлених осіб, є Рольовий аналіз, розроблений Коледжем персоналу системи ООН³⁶. Він включає визначення проблем із потенціалом для кожної встановленої зацікавленої особи та відповідних прав або обов'язків. В ідеалі цей інструмент повинен використовуватися після відповідного аналізу проблем (наприклад, за допомогою «Дерева проблеми»).

Мал. 5. Ідеальна послідовність використання інструментів при проведенні аналізу ситуації

³⁶ United Nations System Staff College, дата не вказана.

Приклад: право на освіту³⁷

Зацікавлена особа	Вимоги (обов'язки)	Проблеми з потенціалом
Носії прав: Діти з обмеженими можливостями	Вимога: забезпечити доступ до якісної початкової та середньої освіти без дискримінації	Проблеми: носії прав та їх законні опікуни не знають про ці права
Носій обов'язків 1: Адміністрація школи	Зобов'язання: підвищити фізичну доступність кабінетів і туалетів, забезпечити явку вчителів	Проблеми: недостатнє фінансування для проведення необхідних змін
Носій обов'язків 2: Регіональне управління освіти	Зобов'язання: проводити регулярні інспекції в державних і приватних школах і реагувати на скарги	Проблеми: недостатньо персоналу для проведення інспекцій, непоінформованість щодо проблеми
Носій обов'язків 2: Міністерство освіти	Зобов'язання: проводити інклюзивну політику в галузі освіти, готувати вчителів, адаптувати підручники	Проблеми: опір інклюзивній освіті на рівні суспільства

ЕТАП 2: Розробка та планування проекту

В основі етапу розробки та планування проекту лежать результати аналізу ситуації. ППЛ необхідно застосовувати в процесі реалізації кожного з трьох кроків цього етапу:

³⁷ Адаптовано з United Nations System Staff College.

- Визначення загальної мети:** яке порушення права необхідно усунути?
- Планування проектної діяльності** (план дій): які заходи можуть подолати основоположні причини цього порушення прав людини? Як можна підвищити потенціал носіїв прав відстоювати своє право? Що потрібно носіям обов'язків, щоб належним чином захистити й забезпечити це право?
- Залучення всіх зацікавлених сторін:** чи передбачене залучення носіїв прав і носіїв обов'язків до планування, реалізації та моніторингу проекту?

Результатом етапу розробки і планування проекту повинні стати:

РОЗРОБКА ТА ПЛАНУВАННЯ ПРОЕКТУ: РЕЗУЛЬТАТИ

**ЗАГАЛЬНА
МЕТА:** ВИРІШИТИ
КОНКРЕТНУ
ПРОБЛЕМУ,
ПОВ'ЯЗАНУ З
ПОРУШЕННЯМ
ПРАВ ЛЮДИНИ

ЯК ДІЯТИ?

ПЛАН ДІЙ ІЗ ДОСЯГНЕННЯ МЕТИ:

- Заходи з подолання основоположних причин проблеми (порушення прав людини)
- Заходи з підвищення потенціалу носіїв прав відстоювати своє право
- Заходи з підвищення потенціалу та поінформованості носіїв обов'язків виконувати свої зобов'язання

Для подолання конкретних проблем та основних порушень прав людини можуть використовуватися різні інструменти. Багато з них є особливо ефективними для підвищення потенціалу носіїв прав, а також потенціалу та поінформованості носіїв обов'язків. Деякі з цих інструментів і поради щодо їх використання наведені далі.

Інструменти щодо вирішення проблем із потенціалом

Деякі базові інструменти ППЛ із розширення можливостей носіїв прав є інструментами прямої демократії (наприклад, збір підписів на підтримку місцевих ініціатив, участь у громадських та експертних радах при центральних і місцевих органах влади, організація чи участь у громадських слуханнях). Потенціал носіїв обов'язків можна підвищити, надаючи органам влади допомогу з прийняттям рішень (громадський досвід, консультації, місцеве самоврядування, громадські дискусії з важливих для місцевих громад питань, розробка рекомендацій для органів влади). Крім того, слушним способом підвищення поінформованості носіїв прав (які можуть не знати про свої права) і носіїв обов'язків (які можуть не знати про порушення та нерівний доступ) є інформаційні та адвокаційні кампанії.

Далі наведений невичерпний перелік заходів, які можуть посприяти вирішенню проблем із потенціалом носіїв прав і носіїв обов'язків.

- Спільні робочі групи за участі представників державного та приватного сектора.
- Зустрічі з цільовими групами, права яких необхідно захистити, і людьми, які підтримують профільні організації.
- Лобіювання, адвокаційна діяльність та кампанії в традиційних і соціальних ЗМІ.
- Подання альтернативних доповідей моніторинговим органам ООН із прав людини (наприклад, Універсальному періодичному огляду).
- Громадський моніторинг діяльності органів влади та розробка рекомендацій для них.
- Тренінги, програми підготовки для цільових груп або бенефіціарів.
- Збір підписів, складання петицій (у т. ч. електронних).
- Налагоджування мереж, об'єднання зусиль із партнерськими організаціями.

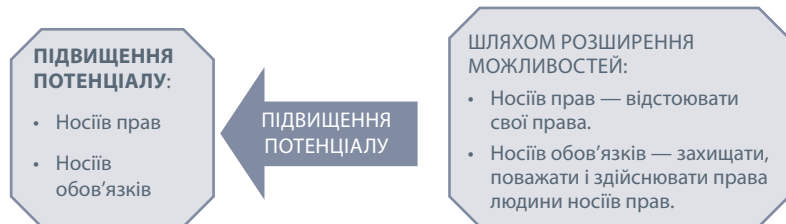

ЕТАП 3: Реалізація проекту

На основі результатів двох попередніх етапів включення ППЛ до процесу реалізації проекту передбачає виконання чергових трьох кроків:

- Залучення всіх зацікавлених сторін:** які носії прав і носії обов'язків були залучені?
- Вирішення проблем із потенціалом:** як ваші дії підвищують потенціал носіїв прав відстоювати свої права? Як ваші дії підвищують потенціал носіїв обов'язків поважати, захищати і реалізовувати права людини носіїв прав?
- Дотримання стандартів ППЛ:** чи дотримуються у вашій повсякденній діяльності (при проведенні заходів, роботі з бенефіціарами, в адвокаційних кампаніях, змісті тренінгів тощо) стандарти прав людини?

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРОЕКТУ В КОНТЕКСТІ ППЛ: РЕЗУЛЬТАТИ

ЕТАП 4: Моніторинг та оцінка

План моніторингу та оцінки необхідно скласти ще на етапі планування проекту, оскільки саме в цей час приймається рішення про його загальну мету та напрями діяльності. Щоб відстежувати прогрес проекту, необхідно використовувати набір ретельно продуманих індикаторів. Це ефективний спосіб, за допомогою якого менеджери проекту можуть приймати необхідні рішення. Ще один набір індикаторів дозволяє визначити, чи досягнув проект реалізації своїх завдань.

Індикатори можуть використовуватися і з такими цілями³⁸:

- Розробка ефективніших програм і моніторинг прогресу.
- Визначення незапланованих наслідків прийняття законів або реалізації програм і політики.
- Визначення суб'єктів, які впливають на статус реалізації прав людини.
- Встановлення факту, чи виконують ці суб'єкти свої зобов'язання.
- Завчасне попередження про можливі порушення прав.
- Виявлення питань, на які не звертається належна увага або які приховуються.

³⁸ UNDP, дата не вказана.

Існує чотири типи індикаторів, до яких можна чи слід застосовувати ППЛ:

МОНІТОРИНГ ТА ОЦІНКА В КОНТЕКСТІ ППЛ: РЕЗУЛЬТАТИ

Види індикаторів	Що вони вимірюють?	Приклади
1. Індикатор на рівні проміжного результату	Результати, продукти	Проект приніс результати і надав послуги для змінення ситуації (див. індикатор на рівні кінцевого результату нижче)
2. Індикатор на рівні кінцевого результату	Зміни ситуації, на яку повинен вплинути проект	Зміни соціальних норм, позиції політиків, законодавства, дій носіїв прав тощо.
3. Індикатор на рівні впливу	Зміни в житті та добробуті носіїв прав	Зміни в житті носіїв прав, які тепер можуть реалізувати свої права та (або) конкретне право (чого вони раніше не могли)
4. Індикатор на рівні процесу	Міра дотримання принципів прав людини при реалізації проекту	Права людини є загальними, неподільними і невід'ємними на рівні всіх процесів проекту, усі процеси взаємозалежні, у них дотримуються принципи рівності та недискримінації, участі, інклюзивності та підзвітності.

При визначенні найбільш придатних індикаторів надзвичайно важливо враховувати, чи є в організації реальний потенціал зібрати необхідні дані за запланованими індикаторами. Невеликим організаціям особливо складно вимірювати індикатори на рівні впливу, оскільки найчастіше у них немає належного потенціалу (наприклад, у проведенні масштабних опитувань щодо змін на рівні добробуту носіїв прав; хоча такі дані можна отримати з вторинних джерел: статистичних звітів, досліджень, які проводяться третіми сторонами тощо). Враховуючи це, найважливішим елементом для ОГС із обмеженим потенціалом моніторингу та оцінки своєї діяльності з розширення можливостей носіїв прав і носіїв обов'язків є індикатори на рівні кінцевого результату.

1.4. ПЕРЕВАГИ ППЛ

Визнано, що просування та захист прав людини надзвичайно важливі для досягнення миру, стійкого людського розвитку, демократії та безпеки, а також що ці прагнення і загальні цілі нерозривно пов'язані та взаємозалежні. Численні переваги застосування ППЛ можна узагальнити так³⁹:

³⁹ UNICEF Finland 2005.

ППЛ...	
підвищує рівень участі місцевих спільнот	знижує вразливість завдяки роботі з найбільш маргіналізованими та виключеними з суспільства людьми
підвищує рівень прозорості	підвищує рівень підзвітності
сприяє реалізації прав людини та допомагає державним партнерам виконувати свої зобов'язання в галузі прав людини	із високою імовірністю може призводити до стійких змін, оскільки програми з дотримання прав людини спрямовані на те, щоб впливати на культурні та соціальні норми і цінності, структури, політику та практику

1.5. ЕВОЛЮЦІЯ ППЛ І ПОТОЧНІ ТЕНДЕНЦІЇ

Концепція ППЛ була розроблена в контексті міжнародного співробітництва в галузі розвитку, і ООН є одним із провідних глобальних суб'єктів, які підтримують її інтеграцію в процеси такого співробітництва. Раніше співробітництво в галузі розвитку здебільшого фокусувалося на підході, заснованому на задоволенні потреб, який передбачає визначення базових потреб бенефіціарів для оптимізації надання послуг або адвокаційної роботи для задоволення цих потреб⁴⁰. Власне агентства

⁴⁰ UNFPA, дата не вказана.

ООН застосовували такий підхід до своєї роботи до кінця 1990-х рр. і навіть пізніше. Проте вони почали кардинально змінювати свої стратегії після того, як у 1997 р. генеральний секретар ООН закликав інтегрувати права людини в усю роботу ООН⁴¹. У 2003 р. різні агентства ООН розробили Заяву про загальне розуміння підходу, заснованого на дотриманні прав людини⁴², у якій вони погодилися застосовувати цей підхід до всіх своїх стратегій і програм. Одночасно більшість агентств із розвитку та міжнародних організацій у галузі розвитку також змінили свій підхід на заснований на дотриманні прав людини⁴³. Враховуючи таку тенденцію, сьогодні ППЛ вважається найпрогресивнішим підходом у сприянні соціальному розвитку.

Існує кілька принципових відмінностей ППЛ від підходу, заснованого на задоволенні потреб. Найзначніша відмінність полягає в способі аналізу проблеми, який, власне, впливає на методи вирішення цієї проблеми. Щоб показати різницю між цими двома підходами, у таблиці нижче наведене їх коротке порівняння⁴⁴, щодо аналізу проблеми.

⁴¹ Портал ППЛ, дата не вказана.

⁴² Там же.

⁴³ UNESCO 2006.

⁴⁴ Адаптовано з UNCT Vietnam 2009.

Таблиця 2. Проблемний аналіз: ППЛ і підхід,
заснований на задоволенні потреб

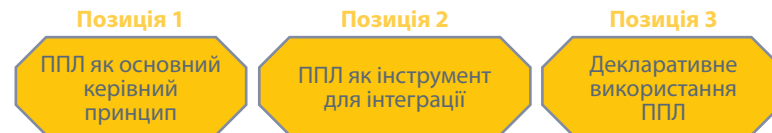
Підхід, заснований на задоволенні потреб	ППЛ
Різні способи аналізу проблеми...	
Що потрібно людям?	З якої причини носії прав не можуть реалізувати певне право?
приводять до різних рішень:	
Дві альтернативи: 1) Чи можемо ми дати людям те, що їм необхідно? 2) Як ми можемо зробити так, щоб відповідальна особа чи організація надавала людям те, що їм потрібно?	Дві одночасні дії: 1) Чому носії прав не відстоюють це право? Що їм потрібно, щоб відстоювати це та інші права? Як ми можемо розширити їх можливості щодо відстоювання своїх прав? 2) Чому носії обов'язків не виконують їх? Що їм потрібно, щоб поважати, захищати і забезпечувати права носіїв прав? Як ми можемо повідомити їм про проблему, щоб вони належним чином відреагували на вимоги носіїв прав?

1.5.1. ТРИ НАЙПОШИРЕНІШІ ПОЗИЦІЇ ОГС ЩОДО ЗАСТОСУВАННЯ ППЛ

Враховуючи посилення тенденції з інтеграції ППЛ у процесі співробітництва в сфері розвитку, Платформа ОГС з ефективності розвитку провела дослідження поточних практик включення ППЛ до цього процесу⁴⁵. Одним із аспектів глобального дослідження було порівняння позицій різних зацікавлених сторін щодо використання ППЛ. Для цілей нашого регіонального дослідження корисними будуть представлені нижче результати щодо ставлення ОГС до ППЛ, які сприяють кращому розумінню поточної ситуації з інтеграцією ППЛ у роботу ОГС у Білорусі, Молдові та Україні.

На основі результатів глобального дослідження можна визначити три основні позиції громадянського суспільства щодо ППЛ⁴⁶:

Мал. 6. Поширені позиції щодо ППЛ

⁴⁵ D'Hollander, Pollet & Beke 2013.

⁴⁶ Там же.

Позиція 1	Найрадикальнішої позиції дотримуються ті ОГС, які вважають ППЛ головним керівним принципом співробітництва в сфері розвитку. Відповідно до цієї позиції цілі з розвитку повинні бути замінені цільовими діями з дотримання норм прав людини як кінцевої мети діяльності всіх суб'єктів у сфері розвитку. Основна ідея полягає в тому, щоб усунути причини бідності, несправедливості та дискримінації шляхом розширення можливості людей здійснювати та відстоювати свої права. Реалізація цього підходу в повсякденній практиці вимагає зміни основ партнерства, підготовки персоналу, інструментів і процесів моніторингу, до того ж основна увага повинна приділятися довгостроковим, а не короткостроковим проектним циклам. Цю позицію часто поділяють ОГС, які активно виконують функції контролю та адвокації у сфері прав людини та гендерної рівності, профспілки, а також деякі НДО в сфері розвитку.
Позиція 2	Друга група ОГС розглядає ППЛ як інструмент для інтеграції прав людини в усю програмну діяльність. Іншими словами, вони систематично використовують ППЛ як наскрізну тему в усій своїй діяльності (таким же чином, як і інші головні теми, зокрема гендерна рівність та збереження довкілля), водночас не перетворюючи його на кінцеву та всеосяжну мету або керівний принцип своїх програм. Багато ОГС у сфері розвитку, що віддають перевагу цій позиції, спеціалізуються на наданні послуг у конкретних сферах, таких як освіта, забезпечення водою та санітарія (тобто діють відповідно до підходу, заснованого на дотриманні прав людини).

	Також вони стверджують, що, виконуючи роль провайдера послуг у місцевій спільноті, можуть налагодити довірчі стосунки, які служать основою для ініціатив із розширення їх можливостей і адвокації. У межах цієї позиції ОГС вживають заходів із включення прав людини до всіх аспектів своєї діяльності шляхом активної участі, включення вразливих груп і недискримінації.
Позиція 3	Третя група ОГС переважно використовує ППЛ декларативно. Деякі з них включають риторику «прав людини» до своїх стратегій і заходів із досягнення конкретних цілей, проте не вважають ППЛ реальною основою своєї діяльності. Такий підхід називається «сформульованим на основі дотримання прав людини», а не «заснованим на дотриманні прав людини». Основна увага в ньому зосереджена на розширенні можливостей і підвищенні потенціалу для сприяння людському розвитку без обов'язкового виконання ППЛ.

Таким чином, ППЛ — це окремий спосіб здійснення певної діяльності. Прихильники ППЛ стверджують, що він стійкіший за інші підходи. Водночас багато хто з його adeptів підкреслює, що він може використовуватися одночасно з підходом, заснованим на задоволенні потреб. Різна позиція щодо ППЛ підкреслює важливість уважного використання цього підходу при інформуванні носіїв прав і носіїв обов'язків щодо їх прав і обов'язків, зокрема щодо їх ролі та обов'язків відповідно до рамкових основ прав людини.

2. Поточні завдання та можливості застосування ППЛ у Білорусі, Молдові та Україні

У цьому Розділі проаналізовані основні завдання та можливості для ОГС щодо застосування ППЛ у Білорусі, Молдові та Україні. У першому параграфі наведений короткий огляд умов роботи громадянського суспільства в кожній країні, які є загальним контекстом для застосування ППЛ. Враховуючи, що ППЛ — це відносно нова концепція програмної діяльності, важливо проаналізувати те, наскільки глибоко ОГС у трьох країнах розуміють її. Тому наступний параграф присвячений аналізу відмінностей у такому розумінні та факторів, які їх породжують. Для детальнішого аналізу завдань і можливостей, пов'язаних із застосуванням ППЛ, були розглянуті інструменти ППЛ та їх потенціал, вивчена кореляція між підходом «відстоювання прав» та «інтеграцією ППЛ у свою роботу», а також стратегії застосування ППЛ за наявності обмежень на адвокаційну роботу у сфері прав людини. Крім того, були визначені можливості застосування ППЛ у кожній країні з урахуванням поточних тенденцій і політики.

Основним джерелом інформації для цього Розділу стали безпосередні спостереження під час міжнародного семінару⁴⁷, проведеного в червні 2016 р., результати онлайн-опитування⁴⁸ 41⁴⁹ ОГС із Білорусі, Молдови та України, 10 глибинних інтерв'ю⁵⁰ з експертами міжнародних організацій і ОГС у трьох

⁴⁷ Fresno, the right link 2016.

⁴⁸ Див. Додаток 2.

⁴⁹ Анкета для опитування була розіслана 100 ОГС.

⁵⁰ Див. Додаток 3.

країнах, а також огляд тематичної літератури⁵¹ щодо ситуації з громадянським суспільством у цих країнах.

2.1. ОГЛЯДИ ЗА КРАЇНАМИ

Жодне джерело, використане в цьому дослідженні, не виявило значущої різниці в розумінні ППЛ організаціями громадянського суспільства з трьох різних країн. Крім того, як буде показано в подальших параграфах, ОГС у всіх трьох країнах притаманний доволі низький рівень розуміння та інтеграції ППЛ. Але щоб краще зрозуміти причини цієї обставини, нижче описані конкретні умови роботи громадянського суспільства в трьох країнах, зокрема нормативно-правові основи, ситуація з фінансуванням, діяльністю та залученням членів — тобто основні фактори, які можуть визначати завдання чи можливості для ОГС у відповідній країні.

2.1.1. БІЛОРУСЬ

Наявна законодавча база в Білорусі встановлює значні обмеження діяльності ОГС у країні: від складної та до кінця не зрозумілої процедури реєстрації ОГС і складнощів із залученням фінансування до обмеження та навіть повної заборони

діяльності⁵². Крім цього, права ОГС на мирні зібрання та свободу самовираження в цей час значно обмежені, а механізми політичного діалогу між органами влади та громадянського суспільства не відрегульовані. З огляду на це багато білоруських ОГС змушені вести діяльність без реєстрації або реєструватися за кордоном (особливо в країнах ЄС)⁵³.

Необхідно підкреслити, що незареєстровані ОГС реалізують приблизно в 2-3 рази більше громадянських ініціатив, спрямованих на захист прав людини і підтримку громадянського суспільства. Організації, діяльність яких хоча б якось стосується політики, мають дуже мало шансів бути зареєстрованими в Білорусі⁵⁴. Ці обставини є важливими для розуміння умов роботи білоруських ОГС, особливо порівняно з тим, що говорили учасники семінарів та інтерв'ю⁵⁵. Отже, можна визначити два взаємопов'язаних фактори, які, як стверджується, перешкоджають білоруським ОГС у застосуванні ППЛ:

- 1) негативне сприйняття прав людини в суспільному дискурсі Білорусі та, як наслідок, публічний «осуд» правозахисників та інших осіб, які беруть участь у правозахисній роботі;
- 2) політизація прав людини, зокрема, з боку й уряду, й ОГС.

⁵² Konrad Adenauer Foundation et al. 2014.

⁵³ Там же.

⁵⁴ Konrad Adenauer Foundation et al. 2014.

⁵⁵ Див. Додаток 2 і Додаток 3.

⁵¹ Konrad Adenauer Foundation et al. 2014, Chiriac et. al. 2015, Palyvoda et. al. 2015.

У контексті цих спостережень можна припустити, що незареєстрованим ОГС у Білорусі складніше застосовувати ППЛ, ніж зареєстрованим. Про це свідчить той факт, що у незареєстрованих ОГС значно менше можливостей співпраці з органами влади та іншими державними установами. Крім цього⁵⁶, вони, як вказано, сильніше віддалені від потреб цільових груп у країні, оскільки більше залежать від закордонного фінансування⁵⁷. Ці обставини безпосередньо впливають на здатність ОГС визначати проблеми з потенціалом носіїв прав і носіїв обов'язків, а також вирішувати ці проблеми.

Однією з основних причин такої відсутності співпраці між ОГС та органами влади є упередження з боку влади, у тому числі державних службовців, які звикли сприймати ОГС як представників політичної опозиції⁵⁸. Подібне ставлення спостерігається і до зареєстрованих, і до незареєстрованих ОГС, але до останніх також застосовують погрози кримінального переслідування, якщо вони будуть продовжувати вести свою діяльність без реєстрації. З одного боку, це робить членство в незареєстрованих організаціях не тільки ризикованим, але й менш привабливим для потенційних учасників, які могли б посилити потенціал будь-якої організації. З іншого боку, це пояснює, чому

термінологія прав людини в діяльності багатьох ОГС часто маскується, про що свідчать експертні інтерв'ю та семінари⁵⁹.

«Використання терміну «права людини» для ОГС у Білорусі може бути небезпечним. Тому, якщо не називати цей підхід «заснованим на дотриманні прав людини», це може допомогти. Насправді ППЛ — це «підхід, орієнтований на соціальний розвиток». Проте в його основі, як і досі, повинні лежати права людини».

Наталія Карканиця, Національний координатор із прав людини, УВКПЛ у Білорусі

Умисне невикористання термінології прав людини є негативною передумовою для застосування підходу, спрямованого на їх просування. Однак не всі учасники інтерв'ю погодилися, що саме табу на використання поняття «права людини» служить головною перешкодою для успішного застосування ППЛ білоруськими ОГС.

«Ми думали про зміну термінології під час роботи з білоруськими ОГС. Був запропонований термін «підхід на основі людини», але ми його не підтримали, оскільки загальне розуміння цієї концепції швидше стосується підходу, заснованого на дотриманні потреб, що не є нашою

⁵⁹ Згідно з думками, висловленими під час інтерв'ю та семінару.

⁵⁶ Konrad Adenauer Foundation et al. 2014.

⁵⁷ Там же.

⁵⁸ Там же.

метою. Дуже важливо змінити світогляд політиків. Вони повинні розуміти, що в «правах людини» нема нічого поганого. Права людини — це розумне завдання та основа для діяльності!»

**Євгенія Клементьєва, Програмний менеджер,
Данський інститут з прав людини**

Описані вище характеристики середовища, в якому працюють білоруські ОГС, пояснюють низький рівень поінформованості та розуміння ППЛ, про що свідчать всі джерела, використані в межах цього дослідження. Водночас учасники інтерв'ю звертають увагу, що доступної інформації про ППЛ у цей час дуже мало, оскільки часто відповідні матеріали не перекладені російською мовою, а якщо й перекладені, то ОГС не є їх цільовою аудиторією.

«Рівень застосування ППЛ [білоруськими ОГС] відносно низький. Про цей підхід майже ніхто не знає. Більш прогресивні організації застосовують підхід, заснований на задоволенні потреб, який орієнтований на їх цільові групи, але не використовують поняття «носії прав» і «носії обов'язків» у міжнародно прийнятому значенні. В принципі, права людини — це поширена концепція, але ППЛ не застосовується через низький рівень поінформованості. Літератури про цей підхід російською мовою недостат-

ньо. Тільки шведські та данські донори намагаються підняти питання ППЛ [у Білорусі]».

Олег Гулак, Білоруський Гельсінський комітет

Крім того, згадане вище обмежувальне законодавство з діяльності ОГС ставить їх у положення надзвичайної залежності від зовнішнього фінансування та, відповідно, вимог донорів. Як впливає з інтерв'ю з експертами, ці вимоги не завжди повністю розуміються ОГС і не відзеркалюють їх дійсні потреби. Багато з організацій громадянського суспільства вважають, що їх змушують застосовувати ППЛ, хоча самі вони не бачать практичної користі від цього підходу.

2.1.2. МОЛДОВА

Порівняно з Білоруссю, законодавство Молдови створює набагато кращі умови для вільної діяльності ОГС⁶⁰. До того ж, центральні та місцеві органи влади у Молдові усвідомлюють важливість політичного діалогу з ОГС і готові співпрацювати з громадянським суспільством для вирішення різних соціально-економічних проблем⁶¹. Громадянське суспільство відіграє активну роль у такому співробітництві при визначенні проблем, що створює основу для розробки і просування відповід-

⁶⁰ Порівн. Konrad Adenauer Foundation et al. 2014 і Chiriac & Tugui 2015.

⁶¹ Chiriac & Tugui 2015.

ної політики. Багато молдавських ОГС також спеціалізуються на моніторингу та оцінці діяльності органів влади. Однак тільки деякі з них дійсно беруть участь у реалізації політики⁶². Це може бути пов'язане з тим, що ОГС отримують небагато державних грантів, а соціальне замовлення на послуги ОГС також не досить велике, хоча на законодавчому рівні така форма співпраці дозволена. Тому кошти іноземних донорів залишаються основним джерелом фінансування діяльності молдавських ОГС⁶³.

Залежність від іноземних коштів безпосередньо впливає на фінансову стійкість ОГС, що є однією з основних проблем громадянського суспільства в Молдові. Подібна ситуація пояснює і той факт, чому переважна більшість зареєстрованих молдавських ОГС не ведуть жодної діяльності, не реалізують проекти та не мають персоналу, а фактично працюють на волонтерській основі⁶⁴.

Отже, незважаючи на відносно сприятливі умови для їх діяльності, у молдавських ОГС є серйозна проблема з потенціалом, яка впливає не тільки на їх роботу, але й на всі людські ресурси, необхідні для усвідомленого застосування ППЛ до їх стратегій.

«Однією з основних перешкод для застосування ППЛ може залишатися відсутність практичних навичок і досвіду ОГС [...], а також необхідність досягати швидких і помітних результатів для донорів, а не переслідувати стратегічні цілі».

Ганна Іовчу, ФН ООН у Молдові

Результати дослідження та інтерв'ю з експертами свідчать, що реальний рівень розуміння ППЛ молдавськими ОГС нижчий, ніж декларований. Окрім цього, під час семінару учасники підкреслили, що непоінформованість носіїв прав і носіїв обов'язків є очевидною перешкодою для інтеграції ППЛ, що призводить до нерівного доступу громадян до правосуддя, знижує рівень громадянської участі та довіри до органів влади. Організатори семінару планували продемонструвати методику проблемного аналізу, але учасники самостійно змогли визначити проблему з потенціалом (тобто непоінформованість носіїв прав і носіїв обов'язків). Це свідчить про критично низький рівень потенціалу, що було виявлено під час аналізу ситуації (див. Розділ 1.2) і підтверджено в деяких інтерв'ю з експертами. Подібний висновок можна зробити щодо ОГС у всіх трьох країнах (див. також Розділ 2.3).

Як і в Білорусі, у Молдові застосування ППЛ переважно підтримується донорами, тоді як самі ОГС практично не мають

⁶² Там же.

⁶³ Chiriac & Tugui 2015

⁶⁴ Там же.

мотивації активно використовувати цей підхід⁶⁵. Однак така обставина є не тільки складним завданням. Підвищений інтерес донорів до ППЛ також вважається можливістю, оскільки донори готові надавати відповідну підтримку ОГС. Водночас конкретних керівництв або індивідуальної підтримки щодо цілеспрямованої інтеграції ППЛ не існує. І останнє. Під час інтерв'ю експерти згадували суперечливі вимоги донорів як потенційну перешкоду:

«Від ОГС вимагається, щоб, почавши перехід до ППЛ, вони прямували до досягнення стратегічних цілей своєї діяльності, але донори також хочуть бачити швидкі та помітні результати. Такі вимоги можуть суперечити одна одній і негативно позначатися на потенціалі ОГС».

Анонімне джерело

2.1.3. УКРАЇНА

Громадянське суспільство в Україні часто вважається найрозвинутішим із усіх колишніх республік СРСР⁶⁶. Законодавство створює сприятливі умови для застосування ППЛ українськими ОГС. Так, Закон «Про громадські об'єднання» уповноважує

їх захищати права та свободи громадян і сприяти реалізації соціальних інтересів⁶⁷. До того ж, у Законі, який набрав чинності в 2013 р., вказано, що реєстрація ОГС здійснюється безкоштовно⁶⁸. Відповідно до нових положень законодавства ОГС можуть зареєструватися в електронній формі⁶⁹, що звільняє від деяких адміністративних труднощів, пов'язаних із реєстрацією. Проте ця можливість буде цілком доступною тільки тоді, коли державний портал адміністративних послуг запрацює в повноцінному режимі.

Незважаючи на настільки прості умови реєстрації, значну частину громадянського суспільства України складають неформальні (тобто незареєстровані) суб'єкти — тимчасові та несистемні ініціативи й рухи, спрямовані на задоволення гострих, вузьких і ситуативних потреб населення або вираження поглядів громадськості⁷⁰.

Зареєстровані ОГС можна розділити на організації, які захищають інтереси своїх цільових груп, і ті, що керуються інтересами своїх засновників⁷¹. Останнє особливо актуально для благодійних організацій, залежність яких від засновників виглядає особливо

⁶⁵ Див. Додаток 3.

⁶⁶ Palyvoda et. al. 2016.

⁶⁷ Закон України «Про громадські об'єднання».

⁶⁸ Там же.

⁶⁹ Ресурсний центр «ГУРТ»: <http://gurt.org.ua/interviews/31646/>.

⁷⁰ Palyvoda et. al. 2016.

⁷¹ Там же.

сильною, а адекватна диверсифікація ресурсів часто відсутня. Благодійні організації складають 6 % від загальної кількості зареєстрованих в Україні ОГС⁷², але за результатами інтерв'ю з експертами можна припустити, що реальна кількість незареєстрованих ОГС, які займаються благодійною діяльністю, значно вища. Щодо участі громадян у роботі ОГС: членами зареєстрованих ОГС є тільки 2 % населення країни⁷³. Цей показник може свідчити про низький рівень підтримки або зацікавленості в роботі ОГС серед громадян, а також про низький внутрішній потенціал багатьох організацій.

Відсутність потенціалу, нечіткі стратегії та залежність від засновників також були вказані як основні перешкоди для застосування ППЛ під час інтерв'ю, проведених у межах цього дослідження:

«Необхідно звернути увагу на один важливий аспект у контексті України: багато організацій створено зовсім недавно. Вони починали як волонтери. У них [цих нових ОГС] немає розробленої стратегії, головних цінностей. [...] Ще одне важливе питання — підзвітність. ОГС повинні стати потужною силою, щоб добитися від органів вла-

ди підзвітності. Керівники багатьох [нових] ОГС прагнуть реалізувати правильні речі, але іноді важливіше зробити крок назад і подумати, що саме вони роблять».

Фредрік Ларссон, Форум НДО України

Поточна політична та воєнна ситуація в Україні значно впливає на умови роботи громадянського суспільства. По-перше, збройний конфлікт в окупованих районах Донецької та Луганської областей і анексія Криму Росією безпосередньо вплинули на ситуацію з правами людини в країні та, відповідно, на вибір напрямів діяльності профільних ОГС. У контексті реагування на наслідки конфлікту в інших регіонах країни протягом 2014–2016 рр. з'явилася велика кількість нових ОГС: вони працюють над подоланням цих наслідків, застосуванням і підтриманням миру (зокрема шляхом просування прав людини ВПО, реабілітації демобілізованих учасників антитерористичної операції, надання допомоги Збройним силам України). Із початком воєнної агресії Російської Федерації проти України деякі ОГС та ініціативні групи намагалися взяти на себе функції відповідних державних органів, яким на той час не вистачало потенціалу для виконання своїх зобов'язань.

По-друге, багато аналітиків⁷⁴ вважають, що зараз Росія веде «гібридну війну» проти України. У літературі наводяться різні

⁷² 15 384 організації з 246 336 усіх ОГС у 2016 р. були благодійними.

Джерело: Palyvoda et. al. 2016.

⁷³ Palyvoda et. al. 2016.

⁷⁴ Наприклад, NATO StratCom COE 2016, Горбулін В. 2015.

визначення терміна «гібридна війна», але більшість аналітиків згодні, що такий спосіб агресії включає невоєнні заходи, не пов'язані з класичними діями збройних сил. Один із основних компонентів гібридної війни — інформаційна війна, мета якої — вплинути на те, як громадяни сприймають події, що відбуваються⁷⁵.

Хоча самі дії з поширення неправдивої інформації не є прямим порушенням прав людини, їх наслідки можуть призводити до порушень різноманітних прав. Наприклад, вплив на сприйняття національної ідентичності позначається на праві на самовизначення, а навмисні дії, спрямовані на ескалацію конфлікту, призводять до порушення права на свободу та безпеку, а також права на життя. Крім цього, такі практики, як хакерство, безпосередньо порушують право на невтручання в особисте життя, а «тролінг» і залякування в мережі Інтернет призводять до порушення права на свободу від жорстокого, нелюдяного та такого, що принижує гідність, поводження. У контексті таких проявів гібридної війни в Україні ППЛ стає важливим інструментом підвищення поінформованості населення щодо погроз, пов'язаних із інформаційною війною.

Тому ППЛ може використовуватись як засіб гарантування людської безпеки. Це поняття стосується широкої низки погроз,

які постають перед людьми та місцевими спільнотами, причому основна увага приділяється основним причинам дефіциту безпеки. Підвищення поінформованості про те, що порушення прав людини є наслідком гібридної війни, дозволяє розширити можливості носіїв прав захищати себе від потенційних погроз (наприклад, шляхом перевірки інформації, прийняття додаткових заходів із захисту даних тощо) і нападів/атак (наприклад, за допомогою повідомлень у правоохоронні органи, звернення до суду тощо). Деякі українські ОГС уже переорієнтували свою діяльність на протидію сфабрикованій і неправдивій інформації та пліткам (зокрема, StopFake, Львівський медіафорум, Українська миротворча школа).

2.2. РІЗНИЦЯ В РОЗУМІННІ ППЛ ОРГАНІЗАЦІЯМИ РІЗНИХ ТИПІВ

Проведене дослідження дозволило встановити деякі фактори, здатні впливати на відмінності в розумінні ППЛ ОГС у трьох країнах. Водночас важливо відзначити, що поінформованість щодо поняття чи навіть концепції «прав людини» не обов'язково означає, що різні ОГС розуміють ППЛ. Уперше таке спостереження було зроблене під час семінару⁷⁶, а пізніше знайшло під-

⁷⁵ Горбулін В. 2015.

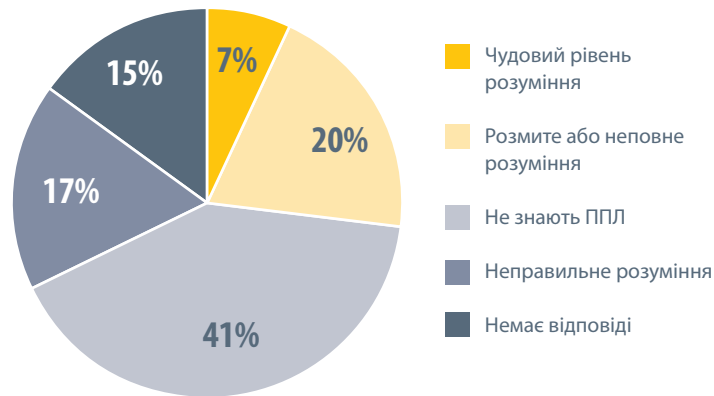
⁷⁶ Fresno, the right link 2016.

твердження в інтерв'ю⁷⁷ з експертами в межах проекту. Також воно підтверджується результатами анкетування, які показали доволі високий рівень розуміння концепції прав людини (95 % правильних відповідей)⁷⁸ і досить низький рівень розуміння ППЛ (7 %) організаціями всіх типів (див. графік нижче). Характерно, що серед тих, хто визначав поняття «права людини» неправильно, були організації, що називали себе правозахисними, тоді як інші ОГС такого ж типу давали точне визначення ППЛ. Про це свідчать і результати двох інтерв'ю з експертами в Білорусі, у яких стверджується, що правозахисні ОГС здатні краще розуміти суть ППЛ, але це не означає, що вони автоматично краще її розуміють насправді чи застосовують ППЛ на практиці.

«Імовірність застосування ППЛ правозахисниками є найнижчою. Багато з них не розуміють, як застосовувати цей підхід на внутрішньому рівні. Як правило, вони звертають увагу тільки на зовнішній рівень: «Усі проблеми — зовнішні».

**Євгенія Клементьєва, Програмний менеджер,
Данський інститут з прав людини**

Графік 3. Рівень розуміння ППЛ організаціями громадянського суспільства в Білорусі, Молдові та Україні

Джерело: Відповіді на запитання анкети⁷⁹

Ще одну цікаву особливість можна виявити при порівнянні цих показників із відповідями на запитання про декларований рівень поінформованості щодо ППЛ: так, декларований рівень розуміння ППЛ набагато вищий (57 %) ⁸⁰, ніж дійсний

⁷⁷ Див. Додаток 3.

⁷⁸ Див. Додаток 2, запитання 3.

⁷⁹ Див. Додаток 2, запитання 9 і 10.

⁸⁰ 25 % мають чудовий рівень розуміння + 32 % – «деякий рівень»; див. Додаток 2, запитання 9.

(27 %) ⁸¹. Можна зробити висновок, що частка ОГС, які неправильно розуміють ППЛ, може складати до 30 % ⁸². Водночас при докладнішому розгляді відповідей, які свідчать про неправильне розуміння, не виявляється чітка тенденція щодо типу таких організацій: у всіх трьох країнах таке неправильне розуміння властиве і правозахисним організаціям, і ОГС, які працюють у сфері освіти, журналістики чи інших секторів, а також аналітичним центрам.

Слід звернути увагу на те, що 83 % ОГС, які мають неправильне уявлення про ППЛ, вважають, що вони застосовують цей підхід у своїй діяльності ⁸³.

Проте досвід використання ППЛ підтверджує аргумент, озвучений під час семінару та деяких інтерв'ю: респонденти, що і правильно, і неправильно розуміють ППЛ, проходили спеціальну підготовку (тренінги) з ППЛ. Отже, можна припустити, що сама по собі підготовка з ППЛ не визначає рівень розуміння цього підходу. Її необхідно доповнювати іншими заходами (наприклад, підтримкою з моніторингу, заходами з оцінки тощо), щоб перевірити реальний рівень розуміння вивчених концепцій. Тому необхідно звернути увагу на такий фактор, як нестача

тренінгів і матеріалів (до того ж не тільки навчальних) російською мовою та (або) мовою країни. Подібна ситуація характерна не тільки для Білорусі, але, мабуть, і для України та Молдови, і здатна створювати перешкоди у процесі вивчення ППЛ.

2.3. ІНСТРУМЕНТИ, ЩО ВИКОРИСТОВУЮТЬСЯ, ТА ЇХ ПОТЕНЦІАЛ ІЗ РЕАЛІЗАЦІЇ ППЛ

Сьогодні в указаних трьох країнах існує низка інструментів, які дозволяють широко застосовувати ППЛ організаціями громадянського суспільства. За результатами опитування більшість ОГС уже використовують заходи, які довели свою ефективність для просування прав людини. Як показано на графіку нижче, одним із найпопулярніших інструментів є зустрічі та тренінги для цільових груп і бенефіціарів (їх проводять 82–88 % ОГС). Також варто підкреслити, що громадянський моніторинг роботи органів влади та розробку рекомендацій для них проводять тільки 42 % ОГС. Це важливе спостереження, оскільки воно відповідає результатам інших досліджень і свідчить про критично важливу проблему, яка згадується в цьому розділі.

⁸¹ 7% мають чудовий рівень розуміння + 20 % — «деякий рівень».

⁸² Тобто 57 % «декларованих» мінус 27 % «реальних», див. попередні посилання.

⁸³ Див. Додаток 2, запитання 10 і 11.

Графік 4. Інструменти ППЛ, які наразі використовують ОГС у Білорусі, Молдові та Україні

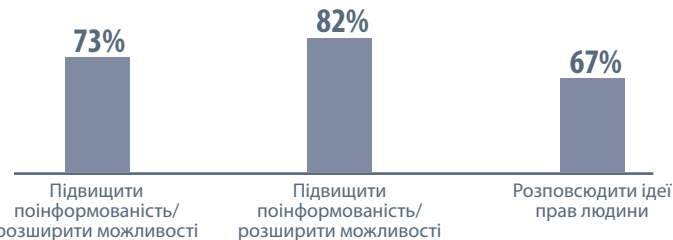

Джерело: Відповіді на запитання анкети⁸⁴

⁸⁴ Див. Додаток 2, запитання 19.

Однак результати опитування показують значний потенціал належного застосування таких інструментів із захисту прав людини з точки зору ППЛ. Оскільки, на наш погляд, більшість заходів, які застосовуються ОГС сьогодні в трьох країнах, вже спрямовані на підвищення здатностей носіїв прав і носіїв обов'язків⁸⁵. Водночас, враховуючи дані Графіка 5, захист прав людини не виглядає важливим пріоритетом при використанні таких заходів.

Графік 5. З якою метою ОГС у Білорусі, Молдові та Україні використовують інструменти ППЛ?

Джерело: Відповіді на запитання анкети⁸⁶

Попри настільки значний потенціал, учасники інтерв'ю та семінару вказали на найважливішу перешкоду для повноцінної

⁸⁵ Наприклад, шляхом підвищення поінформованості органів влади, інших установ, державних службовців, політиків (носіїв обов'язків) і громадськості (носіїв прав).

⁸⁶ Див. Додаток 2, запитання 20.

інтеграції ППЛ у роботу більшості ОГС. Мова йде про складнощі на першому етапі проектного циклу, а також, напевно, під час визначення стратегічних орієнтирів ОГС, зокрема аналізу ситуації (див. Розділ 1.2). Судячи з усього, ця перешкода стосується проектного планування, проте вона також впливає на зміст і цілі стратегій захисту прав людини. За результатами інтерв'ю з представниками міжнародних організацій і донорів головним питанням залишається визначення проблеми, включно з аналізом її основних причин. Такий аналіз часто проводиться відповідно до підходу, орієнтованого на задоволення потреб. Цей факт може пояснити, чому багато ОГС практикують подання скарг (див. також Розділ 2.4). Також експерти звернули увагу на те, що аналіз зацікавлених сторін не проводиться достатньою мірою: наприклад, ОГС часто просто складають перелік носіїв прав і носіїв обов'язків, не визначаючи їх проблеми з потенціалом. Відповідно, в їх стратегіях щодо захисту прав людини не приділяється належна увага розширенню здатностей таких суб'єктів.

«Проблемний аналіз — критичне питання, оскільки він є найважливішим кроком у пошуку правильного рішення. Більшість ОГС користуються доволі емоційною лексикою, чого ми не рекомендуємо. Це впливає на ефективність адвокаційної роботи ОГС».

Девід Марк, ОБСЄ/БДПЛ

2.4. ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК МІЖ «ВІДСТОЮВАННЯМ ПРАВ» І «ІНТЕГРАЦІЄЮ ППЛ У СВОЮ РОБОТУ»

Щодо підходу «відстоювання прав» найочевиднішими технологіями у контексті роботи ОГС є адвокаційні стратегії. Деякі спостереження за результатами інтерв'ю з експертами свідчать про наявність загальної проблеми, пов'язаної з тим, як ОГС у трьох країнах інтегрують ППЛ у свою роботу. Вона описана в цьому параграфі, оскільки є недостатньою ланкою між «відстоюванням прав» та «інтеграцією ППЛ».

Як згадується в інтерв'ю, багато ОГС у трьох країнах практикують «культуру подання скарг» і не розуміють, що необхідно працювати з органами влади, а не проти них. У Білорусі учасники інтерв'ю підкреслювали, що багатьом ОГС важко усвідомити концепцію «носії обов'язків», оскільки серед них поширена думка, що органи влади придушують їх діяльність. Також згадувався можливий зв'язок із радянським минулим Білорусі (а також Молдови та України), в якому переважала думка, що «держава зобов'язана давати», а «громадяни — тільки отримувати». З урахуванням цієї ідеї стає зрозуміло, чому в суспільстві немає розуміння того, що носії прав повинні відстоювати свої права, а ОГС — вчити та підтримувати їх у цьому. Отже, адвокаційні кампанії цих ОГС, як правило, спрямовані тільки на

критику носіїв обов'язків, що не сприяє зв'язку між інтеграцією ППЛ і відстоюванням (вимаганням дотримання) прав людини. Відсутність подібного зв'язку ще більше притаманна ОГС, діяльність яких зосереджена на захисті одного конкретного права чи конкретних колективних прав. Вказується⁸⁷, що іноді вони не дотримуються інших прав або принципу рівності та недискримінації (наприклад, організації з захисту прав меншин можуть дискримінувати ЛГБТ-спільноту). Наявність такого явища відзначалась і під час семінару в межах проекту.

Подібні спостереження свідчать про проблеми з застосуванням ППЛ і, відповідно, про обмеження щодо інтеграції такого підходу в роботу організацій. На графіку нижче представлені докладні дані з інтеграції різних принципів ППЛ. Так, принцип рівності та недискримінації не відіграє важливої ролі в «зовнішній» діяльності організацій (32 %). Одночасно з цим 74 % респондентів вказали, що рівність і недискримінація — надзвичайно важливе право для добробуту їх бенефіціарів⁸⁸. Такі результати свідчать не тільки про відсутність зв'язку між «відстоюванням прав» та «інтеграцією ППЛ», але й про низький рівень інтеграції цього підходу, що створює перешкоди для послідовного відстоювання прав.

Графік 6. Інтеграція принципів ППЛ ОГС у Білорусі, Молдові та Україні⁸⁹

Джерело: Відповіді на запитання анкети⁹⁰

Ще однією перешкодою для «відстоювання прав» є низький рівень інтеграції принципу підзвітності у внутрішню діяльність. Так, 56 % респондентів визнали, хоча і непрямо, що шахрайство / підробка документів — припустима практика в їх організаціях⁹¹. Ці результати викликають занепокоєння самі по собі та свідчать про серйозний розрив між «притягненням носіїв обов'язків до відповідальності в контексті дотримання прав людини» і «повагою прав людини всередині організації».

⁸⁹ Відповіді на запитання анкети про інтеграцію ППЛ у внутрішню та зовнішню діяльність.

⁹⁰ Див. Додаток 2, запитання 18.

⁹¹ Див. Додаток 2, запитання 18, г.

⁸⁷ Див. Додаток 3.

⁸⁸ Див. Додаток 2, запитання 4.

2.5. ЗАСТОСУВАННЯ ППЛ У СИТУАЦІЯХ ОБМЕЖЕНЬ ПРАВОЗАХИСНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Наявні посібники з ППЛ містять кілька рекомендацій щодо того, як застосовувати цей підхід за проблемних умов, наприклад, у випадку серйозного дефіциту підзвітності або опору концепціям і методам прав людини⁹². Деякі з цих рекомендацій особливо актуальні для застосування ППЛ організаціями громадянського суспільства, що працюють за таких умов:

- **Працювати з суб'єктами, характерними для культури цього суспільства, а не проти них:** ця рекомендація особливо стосується роботи з традиційними та релігійними лідерами у сферах, у яких може проявлятися дискримінація.
- **Показувати, що права людини — це не іноземна концепція:** рекомендується посилатися на права, встановлені в національній конституції та правових стандартах.
- **Звертати особливу увагу на розвиток потенціалу:** в ситуаціях опору дотриманню прав людини рекомендується показувати, що співробітництво (наприклад, співробітництво, яке пропонують ОГС органам влади) спрямоване на розвиток потенціалу носіїв обов'язків щодо виконання їхніх зобов'язань, а не на критику їх за те, що вони цього не роблять;

- **Робити все можливе в поточній ситуації:** ця рекомендація особливо стосується принципів підзвітності та прозорості у внутрішній діяльності ОГС. Ці принципи є основою для вимоги їх дотримання і на зовнішньому рівні — зокрема, у ситуаціях низького рівня підзвітності носіїв обов'язків;
- **Проявляти терпіння та наполегливо працювати над змінами:** ця рекомендація враховує, що зміна поведінки на рівні відносин суспільства та органів влади може відбуватися повільно. Тому керівні принципи ООН рекомендують навіть не використовувати термінологію прав людини в умовах, де вона може бути неприпустимою. Однак, як повідомили два експерти під час інтерв'ю в Білорусі (див. також Розділ 2.1.1), навмисне невикористання термінології прав людини не тільки перешкоджає застосуванню ППЛ, але й стає перешкодою для захисту прав людини в принципі. Отже, необхідно підкреслити, що ця рекомендація стосується тільки перших етапів налагоджування співпраці з носіями обов'язків, які проявляють високий рівень опору концепції прав людини. Добитися змін можна шляхом реалізації послідовних заходів із підвищення чутливості до питань прав людини.

Враховуючи різний контекст проаналізованих країн, необхідно звернути увагу, що умови роботи ОГС у Білорусі створюють

⁹² UNFPA 2010.

додаткові труднощі для застосування ними ППЛ. Це пов'язано з тим, що уряд та інші органи влади накладають суворі обмеження на адвокаційну діяльність ОГС, особливо правозахисних організацій⁹³. Очевидно, що це знижує спроможність ОГС розширювати можливості носіїв прав та підвищувати поінформованість носіїв обов'язків. Намагаючись уникнути подібних обмежень, багато білоруських ОГС реєструються за кордоном⁹⁴. Після цього вони можуть вести роботу з меншою кількістю обмежень⁹⁵. Разом із тим важливе значення для належної реалізації ППЛ має співробітництво з носіями обов'язків. Отже, важливо підкреслити, що білоруські ОГС використовують низку способів для розвитку співробітництва з носіями обов'язків та впливу на їх політику, зокрема:

- Кожна п'ята організація бере участь у розробці законодавчої бази.
- Майже кожна друга організація проводить моніторинг, оцінку ситуації та виконання рішень органів влади, аналізує проблеми і готує аналітичні документи, а також бере участь у роботі місцевих, експертних і консультативних рад⁹⁶.

Також за результатами опитування, проведеного у межах цього дослідження, було встановлено, що 2/3 білоруських ОГС використовують однакові інструменти громадянського моніторингу та підготовки політичних рекомендацій для співробітництва з носіями обов'язків щодо просування прав людини.

Щодо розширення можливостей носіїв прав білоруські ОГС використовують такі стратегії⁹⁷:

- Тренінги для громадян, особливо для вразливих груп, із метою підвищення поінформованості щодо конкретних питань (2/3 білоруських ОГС використовують тренінги для просування прав людини).
- Освітні програми для цільових груп або бенефіціарів (їх використовують 5/6 білоруських ОГС).

Коротке резюме: попри додаткові складнощі, з якими зіштовхуються білоруські ОГС, у них є певні інструменти ППЛ, що надають можливості для послідовної роботи над змінами на рівні суспільства та відносин суб'єктів, які розробляють і реалізують політику.

⁹³ Konrad Adenauer Foundation et al. 2014.

⁹⁴ Там же.

⁹⁵ Див. також Розділ 2.1.1.

⁹⁶ Там же.

⁹⁷ Див. Додаток 2, запитання 19.

2.6. ВИЗНАЧЕННЯ ПОЛІТИЧНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ

ОГС у трьох країнах часто вказують на зовнішні фактори, які, за їх словами, перешкоджають реалізації ними ППЛ⁹⁸. Проте існує низка політичних можливостей, які створюють сприятливі умови для інтеграції ППЛ у роботу таких організацій. Найважливіше значення для інтеграції ППЛ у діяльність ОГС мають численні міжнародні документи з прав людини, ратифіковані відповідними країнами (див. Додаток 1). Їх можна використувати для таких цілей:

- Моніторинг рівня реалізації кожного документа з прав людини.
- Підвищення поінформованості (і носіїв прав, і носіїв обов'язків) про ситуації, коли національне законодавство не відповідає міжнародно визнаним нормам прав людини; або
- моніторинг належної реалізації положень національного законодавства шляхом підвищення поінформованості (і носіїв прав, і носіїв обов'язків) про (можливі) порушення прав або нерівність у доступі до прав, від якої страждають ті чи інші категорії населення.

⁹⁸ Додаток 2 і Fresno, the right link 2016.

За результатами опитування 24 % ОГС заявили про використання як мінімум одного з головних документів у галузі прав людини як основного засобу планування роботи, а 21 % — як керівного принципу/документа для роботи⁹⁹. Ці результати підкреслюють важливість таких політичних документів для інтеграції ППЛ у діяльність ОГС у трьох країнах.

МІЖНАРОДНІ ДОКУМЕНТИ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Носії обов'язків	Носії прав
• Органи влади на всіх рівнях (залежно від рівня реалізації політики): національному, регіональному, місцевому • Недержавні суб'єкти: – Особи, організації (включно з ОГС) або компанії, на які покладена відповідальність за повагу прав, перерахованих у цих документах. – Міжнародні організації, що мають повноваження щодо моніторингу захисту прав людини (див. посилання нижче).	• Будь-яка особа чи група, що постраждала або може постраждати від порушення прав. • Конкретні групи / категорії населення, що не мають загального доступу до певних прав (порівняно з іншим населенням).

Як вказано у Розділі 1, існують незалежні органи з прав людини, що повинні відслідковувати, як ведеться захист прав

⁹⁹ Див. Додаток 2, запитання 8.

людини і виконуються конкретні договори щодо дотримання прав людини. Виконуючи роль посередників між носіями прав і носіями обов'язків на національному рівні, ОГС можуть надавати відповідним органам інформацію про дотримання прав людини (тобто альтернативні звіти), щоб контролюючі органи мали достатньо інформації для розробки рекомендацій щодо покращення ситуації з правами людини в кожній конкретній країні.

КАЛЕНДАР РОЗГЛЯДУ ЗВІТІВ КРАЇН ЩОДО ВИКОНАННЯ МІЖНАРОДНИХ ДОГОВОРІВ В ОБЛАСТІ ПРАВ ЛЮДИНИ

http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/TreatyBodyExternal/MasterCalendar.aspx?Type=Session&Lang=En

Окрім цього, як підкреслювали експерти під час інтерв'ю, 3-й цикл Універсального періодичного огляду (УПО), що готується, — унікального механізму огляду інформації щодо прав людини у всіх державах-членах ООН¹⁰⁰ — надає ОГС широкі можливості:

- Залучати носіїв прав (наприклад, ОГС, які представляють бенефіціарів або цільові групи) озвучувати труднощі, з якими вони стикнулися під час реалізації своїх прав.

- Передавати свої спостереження органам із прав людини (наприклад, Раді з прав людини), забезпечуючи такого носія обов'язків ширшим оглядом ситуації щодо прав людини у відповідній країні для виробки належних рекомендацій державі (державним носіям обов'язків).

У таблиці нижче представлені кінцеві терміни для надання звітів у межах наступного циклу УПО, що дозволить ОГС планувати підготовку своїх альтернативних звітів.

Таблиця 3. Універсальний періодичний огляд Ради з прав людини (3-й цикл)¹⁰¹

УПО, 3-й цикл	Україна	Білорусь	Молдова
Сесія	28-а сесія (жовтень-листопад 2017)	36-та сесія (квітень-травень 2020)	40-а сесія (жовтень-листопад 2021)
Останній день подання національного звіту (орієнтовно)	липень 2017	лютий 2020	липень 2021

Окрім цього, існують і деякі національні, регіональні та місцеві ініціативи щодо реалізації міжнародних норм із прав людини, що створюють можливості та підвищують потенціал ОГС для:

¹⁰¹ Там же. Див. посилання «Календар огляду Третього циклу (2017–2021)».

¹⁰⁰ УВКПЛ, дата не вказана, г.

- розширення здатностей носіїв обов'язків контролювати здійснення політики;
- підвищення поінформованості носіїв прав щодо відстоювання своїх прав.

Цей потенціал можна підвищити за допомогою наявних інструментів прямої демократії, таких як організація та участь у громадських слуханнях, консультативних органах і громадських радах на центральному й місцевому рівні, а також подання пропозицій і політичних рекомендацій органам влади.

2.6.1. УКРАЇНА

Нещодавно прийнята в Україні Національна стратегія у сфері прав людини створює чудові можливості для ОГС допомагати Уповноваженому Верховної Ради з прав людини та різним міністерствам і відомствам у проведенні моніторингу цієї стратегії. Нині в процесі моніторингу беруть участь численні ОГС.

Окрім цього, Угода про асоціацію між Україною та ЄС¹⁰² надає ОГС можливості брати участь у консультативних органах при міністерствах і обласних державних адміністраціях, а також у моніторингу поточних реформ

¹⁰² http://eeas.europa.eu/top_stories/2012/140912_ukraine_en.htm.

2.6.2. МОЛДОВА

Оцінка останнього Національного плану дій із прав людини в Молдові, який закінчився в 2014 р., свідчить про позитивні зміни у сфері захисту прав людини в країні. Водночас була виявлена і низка недоліків щодо ратифікації міжнародних договорів із прав людини, а також зусиль із захисту 15 особливо важливих прав. Платформа для гендерної рівності за підтримки Фонду «Східна Європа» подала альтернативний звіт про виконання рекомендацій за результатами 1-го циклу УПО, у якому підкреслюється необхідність удосконалення законодавчої та інституціональної бази гендерної рівності. Цей документ, а також результати УПО¹⁰³, які скоро будуть опубліковані, можуть бути використані ОГС у роботі щодо підвищення поінформованості носіїв обов'язків. Враховуючи зобов'язання Молдови у межах Східного партнерства, цілком імовірно виглядає розробка нового національного плану дій із прав людини. Очікується, що ОГС зможуть брати участь у розробці та моніторингу реалізації цього Плану дій.

Також необхідно звернути увагу, що протягом 2010–2014 рр. у Молдові діяла національна рада з участі, покликана сприяти участі громадянського суспільства в прийнятті державних

¹⁰³ Жовтень–листопад 2016 р. Див.: http://www2.ohchr.org/SPdocs/UPR/UPR-FullCycleCalendar_2nd.doc.

рішень. Однак цей орган працював із деякими обмовками, а на момент проведення цього дослідження і зовсім припинив свою діяльність.

2.6.3. БІЛОРУСЬ

Порівняно з Україною та Молдовою, у Білорусі немає національного плану дій або стратегії щодо просування прав людини. Відсутність інституту омбудсмена в Білорусі ще більше обмежує можливість носіїв прав і носіїв обов'язків активно брати участь у незалежному моніторингу ситуації з правами людини в країні. Але відповідно до останніх звітів ЮНІСЕФ у Білорусі нині обговорюється ідея створення такого інституту. Якщо вона буде реалізована, у носіїв прав з'являться можливості відстоювати їх, а у громадянського суспільства — розширювати відповідні можливості носіїв прав. Разом із цим незалежний інститут омбудсмена дозволить ОГС спрямувати свою адвокаційну роботу на підвищення поінформованості щодо прав людини серед різних носіїв обов'язків.

2.7. ПЕРСПЕКТИВНІ ПРАКТИКИ ППЛ У РЕГІОНІ

Нижче представлені три приклади того, як ОГС у трьох країнах використовують підхід, заснований на дотриманні прав людини.

БІЛОРУСЬ: АНАЛІЗ ЗАЦІКАВЛЕНИХ СТОРІН ТА ЇХ ПРОБЛЕМ ІЗ ПОТЕНЦІАЛОМ У КОНТЕКСТІ ППЛ

Білоруський Гельсінський комітет (БГК) є незалежним, не-політичним і неприбутковим громадським об'єднанням, мета роботи якого — сприяти захисту прав людини в Білорусі, про-сувати ініціативи у сфері прав людини та підвищувати рівень правових знань громадян, а також підтримувати підготовку профільного юридичного персоналу. У 2016 р. організація спільно з Данським інститутом прав людини опублікувала Посібник «Білорусь: права людини та бізнес»¹⁰⁴, призначений для допомоги компаніям у дотриманні прав людини, а також для сприяння розвитку компаній та їх ділових партнерів. Посібник можна назвати чудовим прикладом аналізу зацікавлених сторін та їх проблем із потенціалом у контексті ППЛ. Публікація цього документа покликана охопити різних носіїв обов'язків і носіїв прав, а також підвищити їх поінформованість щодо потенціального та дійсного впливу бізнесу на права людини.

¹⁰⁴ Білоруський Гельсінський комітет, Данський інститут прав людини 2016.

У Посібнику чітко визначена одна з його цільових груп, основний носій обов'язків: як уже згадувалось у Розділі 1 цього дослідження, компанії можуть бути первинними носіями обов'язків, які мають зобов'язання щодо поваги прав людини, встановлених у відповідній країні. Отже, Посібник дає компаніям інформацію про ситуацію з правами людини в країні, зокрема про конкретні питання прав людини, які стосуються їх діяльності. Він також надає рекомендації, як забезпечувати права людини у своїй діяльності чи у процесах співробітництва з діловими партнерами.

Окрім цього, у Посібнику згадуються й інші носії прав, такі як співробітники, покупці, клієнти, провайдери та будь-які інші особи, яких може стосуватися діяльність компаній. Важливо і те, що в ньому перераховані конкретні категорії носіїв прав / групи ризику (наприклад, національні меншини, люди, які живуть із ВІЛ/СНІДом, люди з обмеженими можливостями, біженці, представники секс-меншин, жінки), що можуть бути вразливими до дискримінації на робочому місці або на рівні спільноти. У спеціальному розділі¹⁰⁵ «Доступ до засобів правового захисту» перераховані різні органи, до яких особи, що постраждали від порушення прав з боку компаній, можуть звертатися зі скаргами та вимогами щодо відшкодування збитків. Водночас публікація покликана охопити ще одну цільову гру-

пу, також носія обов'язків, який повинен забезпечувати виконання бізнесом зобов'язань із прав людини. Посібник містить інформацію для органів влади національного, регіонального та місцевого рівня, що допомагає виконати аналіз і реформування державної політики та законодавства, пов'язаних із впливом бізнесу в області прав людини. Це стосується сфери охорони праці, захисту довкілля, земельних ресурсів, створення рівних умов праці для всіх осіб, що працюють, боротьби з корупцією, оподаткування, захисту прав споживачів, корпоративної звітності. Мета публікації — не тільки сприяти процесам розробки політики, але й підвищувати поінформованість органів влади про їх зобов'язання з покращення доступу до судових і позасудових засобів правового захисту для жертв порушення прав людини, пов'язаних із фінансово-господарською діяльністю.

Нарешті, Посібник призначений і для інших зацікавлених осіб, зокрема, білоруських ОГС. Він надає їм корисну інформацію щодо застосування ППЛ і пояснює, як ОГС можуть використовувати таку інформацію, щоб розширити можливості носіїв прав і підвищити потенціал носіїв обов'язків (наприклад, співпрацювати з людьми та спільнотами, чий інтереси зачіпає господарсько-економічна діяльність компаній, для визначення прав людини і пріоритетів у галузі розвитку людини, пов'язаних із роллю бізнесу; співпрацювати з місцевими зацікавлени-

¹⁰⁵ Там же, див. Розділ «Доступ до засобів правового захисту», с. 89-91.

ми сторонами, щоб сформулювати рекомендації для бізнесу та уряду).

МОЛДОВА: ЗАСТОСУВАННЯ ППЛ НА ЕТАПІ РОЗРОБКИ ПРОЕКТУ

У Молдові працює громадське об'єднання «Партнерство для кожної дитини», в основу діяльності якого покладені принципи Конвенції про права дитини. Мета об'єднання — побудова світу, в якому кожна дитина має право на дитинство в безпечних умовах родинного піклування, вільних від бідності, насилля та експлуатації¹⁰⁶. Протягом 2010–2011 рр. організація підготувала проект «Діти в Молдові захищені від розпаду родини, насилля, порушень прав, відсутності піклування та експлуатації», який став складовим елементом Генерального плану Молдови з трансформації (закриття) дитячих будинків / резиденціальних установ¹⁰⁷. Проект призначений охопити установи, в яких утримуються діти з порушеннями здатності до навчання, у селах Скулень, Сочій-Ной і Албінецул-Веки на північному заході Молдови. Для підвищення потенціалу відповідних носіїв прав і носіїв обов'язків щодо сприяння реінтеграції цих дітей були запропоновані такі заходи:

¹⁰⁶ Partnership for Every Child 2016.

¹⁰⁷ Бачення світу 2012.

НОСІЇ ПРАВ: ДІТИ В УСТАНОВАХ, У ТОМУ ЧИСЛІ ДІТИ З ПОРУШЕННЯМИ

Проблема з потенціалом: відсутність соціальних і життєвих навичок для реінтеграції в родини, школи та спільноти¹⁰⁸.

➔ **Дії:** семінари з розвитку соціальних і життєвих навичок. Обмін досвідом між реінтегрованими дітьми та дітьми, які поки знаходяться в установах.

НОСІЇ ОБОВ'ЯЗКІВ: МІСЦЕВІ УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ТА РОДИНИ

Проблема з потенціалом: низька ефективність механізму вхідного та вихідного контролю¹⁰⁹ на муніципальному рівні.

➔ **Дії:** тренінги з розробки ефективного механізму вхідного та вихідного контролю та поширення інформації про альтернативні моделі догляду.

НОСІЇ ОБОВ'ЯЗКІВ: ПЕРСОНАЛ У СФЕРІ ЗАХИСТУ ПРАВ ДІТЕЙ І ОСВІТИ

Проблема з потенціалом: низький рівень поваги до думки дітей¹¹⁰.

➔ **Дії:** тренінги, присвячені участі дітей у суспільному житті.

¹⁰⁸ Конвенція про права дитини, Преамбула, стаття 23, стаття 39; Конвенція про права інвалідів, Преамбула, стаття 19, стаття 23, стаття 26.

¹⁰⁹ Це механізм контролю того, як діти потрапляють до системи державного догляду та вибувають із неї. Основна мета механізму — підтримання кількості дітей у державних установах із догляду на мінімально низькому рівні за допомогою розробки системи фільтрації в кожній точці потрапляння до державної системи догляду.

¹¹⁰ Конвенція про права дитини, стаття 12.

НОСІЇ ОБОВ'ЯЗКІВ: СПІВРОБІТНИКИ ШКІЛ, ЯКІ ПРИЙМАЮТЬ ТАКИХ ДІТЕЙ

Проблема з потенціалом: низький рівень поінформованості та відсутність навичок інклюзивної освіти¹¹¹.

Дії: тренінги та підтримка з принципів і практик інклюзивної освіти.

НОСІЇ ОБОВ'ЯЗКІВ: ГРОМАДСЬКІСТЬ

Проблема з потенціалом: дискримінаційне ставлення до дітей «із проблемами», зокрема до дітей із особливими освітніми потребами.

Дії: інформаційні кампанії та активне залучення журналістів, щоб вони могли висвітлювати важливість інтеграції дітей, які вийшли з установ по догляду.

НОСІЇ ОБОВ'ЯЗКІВ: БАТЬКИ

Проблема з потенціалом: незнання своїх обов'язків щодо виховання та розвитку дітей¹¹².

Дії: тренінги для вчителів і соціальних працівників щодо підвищення поінформованості та розвитку навичок батьків для запобігання вилучення дітей з сімей і сприяння їх реінтеграції.

УКРАЇНА: ІНТЕГРАЦІЯ ППЛ НА ЕТАПІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЕКТУ¹¹³

Центр «Тамариск» — це українська ОГС, яка підтримує громадські та культурні ініціативи, спрямовані на розвиток місцевих територіальних громад. Після проходження тренінгу з ППЛ організація вирішила застосувати нові знання в роботі з громадою, з якою вона вже співпрацювала, — громадою міста Підгородне на сході України. Її вибрали з таких причин:

- Там живуть і працюють випускники попередніх тренінгових програм організації.
- За підтримки центру «Тамариск» було створено кілька нових громадських об'єднань.
- Громадяни цього міста вважаються достатньо активними, проте, як відомо, у них немає взаєморозуміння з місцевими органами влади.

Першим кроком став аналіз ситуації в м. Підгородне, під час якого Центр визначив основну проблему з точки зору прав людини. Зокрема, було встановлено, що громадсько-політичне право брати участь в управлінні справами¹¹⁴ держави не повною мірою дотримується місцевими органами влади та ре-

¹¹¹ Конвенція про права інвалідів, стаття 24.

¹¹² Конвенція про права дитини, стаття 18, пункт 1.

¹¹³ Інформація адаптована з: <http://dhrp.org.ua/en/news/1568-20161118-en>.

¹¹⁴ МПГПП, стаття 25: <http://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/ccpr.aspx>.

алізується громадянами. «Дерево проблеми» дозволило виявити такі основоположні причини цієї проблеми:

- Громадяни вважали, що діяльність місцевих органів влади не була прозорою.
- Розробники політики не враховували громадську думку.
- Рівень громадської участі (активності) був невисоким.

Водночас було встановлено, що вказані причини можуть сприяти корупції. Після цього Центр закликав жителів міста обговорити, що необхідно для покращення співпраці між носіями прав і носіями обов'язків. Спільно вони дійшли висновку, що необхідно прийняти місцеві акти про участь громадян у процесах прийняття рішень, оскільки такої нормативної бази до цього не існувало.

Потім Центр звернувся до міської ради з пропозицією щодо розробки необхідних нормативних актів про участь громадян у процесах прийняття рішень. Ці документи були розроблені у співпраці з партнерськими ОГС, представниками організацій громадянського суспільства, активними жителями і міською радою та розміщені на інформаційному порталі Podgorodnoe.in.ua для подальшого громадського діалогу. Крім цього, у місцевій громаді була проведена інформаційна кампанія, присвячена важливості громадського контролю. Представників вла-

ди і громадян запросили на публічний захід для обговорення проектів нормативних актів. Після додаткової адвокаційної роботи Центру з депутатами міської ради були прийняті такі нормативні акти:

- Порядок проведення громадської експертизи діяльності міської ради.
- Постанова про участь громадян у складанні бюджету міста.
- Міська цільова програма на 2016–2020 рр.

Ця ініціатива дозволила підвищити рівень довіри між громадянським суспільством та органами влади, а громадяни стали краще поінформованими з питань, які розглядаються на сесіях міської ради. Врешті, нещодавно міська рада оголосила про щорічне виділення 500 тис. грн (приблизно 18 тис. дол. США) на проекти, ініційовані місцевою громадою.

3. Висновки

Застосування ППЛ у трьох країнах має досить великий потенціал. ОГС вже використовують безліч інструментів і методів, які сприяють застосуванню ППЛ. Наприклад, майже 90 % ОГС організовують зустрічі з цільовими групами, права яких необхідно захищати, і проводять підготовку своїх цільових груп і бенефіціарів, що дозволяє ефективно розширювати можливості носіїв прав. Водночас три чверті ОГС організовують лобювання та адвокаційні кампанії, що сприяють підвищенню потенціалу носіїв обов'язків. Крім цього, ОГС у всіх трьох країнах використовують різні інструменти прав людини як стимул або порадник у своїй роботі і вже застосовують тією чи іншою мірою окремі принципи ППЛ.

Проте масштаби інтеграції ППЛ у повсякденну діяльність ОГС залишаються невисокими, що впливає на повноцінну реалізацію ними цього підходу. Причини такої ситуації можуть стосуватися ОГС не тільки в Білорусі, Молдові та Україні, але й в інших країнах. Отже, на підставі дослідження можна зробити такі висновки, які будуть покладені в основу рекомендацій, представлених у наступному Розділі:

- **Глибина дійсного розуміння ППЛ залишається незначною, і, відповідно, більшість ОГС не знають, як його застосовувати** (хоча деякі можуть робити це неусвідомлено). Як мінімум одна третя ОГС неправильно розуміє

цей підхід, і переважна більшість із них (83 %) помилково вважає, що вони насправді використовують ППЛ у своїй роботі. Порівняно з глобальними дослідженнями різних позицій ОГС щодо ППЛ результати цього регіонального дослідження свідчать, що приблизно 25 % ОГС у Білорусі, Молдові та Україні, імовірно, використовують цей підхід декларативно¹¹⁵. Це означає, що їх підходи «сформульовані» на основі дотримання прав людини і містять окремі елементи розширення можливостей та підвищення потенціалу з метою просування прав людини, але не передбачають обов'язкового застосування ППЛ як такого. Причина такої позиції може полягати в тому, що ППЛ був запропонований донором, а ОГС не змогли побачити дійсної користі від нього.

- **Як здається, інтеграція ППЛ¹¹⁶ у поточні та нові програми є потенційно ефективною для застосування ППЛ організаціями громадянського суспільства в регіоні.** Адже більшості ОГС не вистачає потенціалу та ресурсів для повноцінної зміни своїх стратегій і перетворення ППЛ на головний принцип. Водночас багато ОГС сьогодні застосовують підхід, заснований на задоволенні потреб, що не тільки робить їх залежними від джерел фінансування, але

й, з іншого боку, дозволяє працювати з громадами, зокрема розширювати їх можливості та проводити адвокаційну діяльність. Для належної інтеграції ППЛ дуже важливо забезпечити дотримання принципів ППЛ у внутрішній діяльності ОГС, особливо це стосується принципу підзвітності. Той факт, що більше половини проаналізованих ОГС вважають шахрайство / підробку документів припустимою практикою¹¹⁷, є однією з основних перешкод для інтеграції ППЛ у країнах регіону.

- **Поширені в суспільстві соціальні норми перешкоджають повноцінній інтеграції принципів ППЛ у діяльність окремих ОГС і розмивають предмет ситуаційного аналізу більшості організацій.** Ці норми охоплюють відносини і традиції, прийняті в суспільстві, а також цінності, поширені серед представників органів влади й ОГС. Це, зокрема, відсутність санкцій за дискримінацію та невідповідність, а також сприйняття функцій і обов'язків суб'єктів у сфері прав людини (носіїв прав і носіїв обов'язків). У контексті застосування ППЛ ці норми впливають на початкові стадії аналізу ситуації (зокрема, на визначення проблеми та аналіз зацікавлених сторін). Найсильніше це проявляється в змісті та завданнях адвокаційних кампаній — так, часто вони обмежуються критикою органів влади і не базу-

¹¹⁵ Див. Розділ 1.5, Графік 3, позиція 3.

¹¹⁶ Див. Розділ 1.5, Графік 3, позиція 2.

¹¹⁷ Див. Розділ 2.4.

ються на детальному розгляді основних причин проблем, які необхідно вирішувати на рівні всіх суб'єктів, у тому числі ОГС. Окрім цього, наявність стереотипів, зумовлених соціальними нормами, також може пояснити, чому багато ОГС не повністю використовують потенціал доступних їм політичних можливостей.

Також можна зробити висновки про те, якою мірою умови роботи ОГС у кожній із країн впливають на рівень інтеграції ППЛ:

- **В Україні**, порівняно з двома іншими країнами, правові та адміністративні умови для легальної та офіційної роботи ОГС є найсприятливішими. Це важлива перевага для інтеграції ППЛ, оскільки вона свідчить про меншу кількість перешкод для реалізації принципів прозорості та участі — організації можуть працювати відкрито, і жодних бар'єрів для участі громадян у їх роботі немає. Офіційна реєстрація — ще один важливий фактор, який забезпечує надійність організацій і надає їм більше можливостей щодо ведення діалогу з органами влади та державними установами, що дозволяє ОГС підвищувати потенціал останніх як носіїв обов'язків. Але, незважаючи на такі сприятливі обставини, в останні роки збільшилася кількість незареєстрованих ОГС, а рівень членства громадян у громадських організа-

ціях¹¹⁸ залишається невисоким. Ці два важливі фактори впливають на внутрішній потенціал ОГС і визначають потенціал їх людських ресурсів і фінансову стійкість, що є значущим для розробки стійкої внутрішньої стратегії з ППЛ. В Україні також необхідно враховувати поточну політичну та воєнну ситуацію. З одного боку, вона сприяє створенню нових (часто незареєстрованих) благодійних організацій. З іншого боку, багато організацій зосереджують свою діяльність на підвищенні поінформованості населення про ризики гібридної війни у формі інформаційного протистояння (наприклад, дезінформації та фальшивих новин) і застосовують при цьому базові елементи ППЛ для підвищення потенціалу носіїв прав.

- **Молдавські ОГС** відомі своєю активністю у визначенні соціально-економічних проблем, а органи влади готові з ними співпрацювати. Однак проведене дослідження також показало, що більшість ОГС не мають достатніх знань або навичок із застосування ППЛ на етапі розробки проекту, який передбачає виявлення порушень прав, визначення носіїв прав (включно вразливих груп, які підлягають підвищеним ризикам порушення прав) і носіїв обов'язків, а також проблем із їх потенціалом, які вимагають вирішення

¹¹⁸ Іншими словами, рівень членства в зареєстрованих ОГС, кількість членів незареєстрованих ОГС невідомі.

в межах застосування ППЛ. Значний досвід із виявлення проблем і готові до співпраці органи влади, безумовно, є великою перевагою для інтеграції ППЛ. Проте одна з найсерйозніших перешкод для молдавських ОГС — їх неготовність виходити за межі звичного підходу до виявлення проблем. Щодо Молдови також необхідно підкреслити, що встановлені в законодавстві умови реєстрації та роботи ОГС є дуже сприятливими. Однак громадянське суспільство відрізняється високим рівнем залежності від іноземного фінансування. З одного боку, це створює ризики для його фінансової стійкості, а з іншого — впливає на здатність людських ресурсів (особливо волонтерів) отримувати нові навички, підвищувати свій потенціал і сприяти інституційному розвитку своїх організацій.

- **У Білорусі** умови для застосування ППЛ організаціями громадянського суспільства є найменш сприятливими. Це пов'язано з обмеженнями в реєстрації, фінансуванні, а в крайніх випадках — і з забороною діяльності, включно з огляду на кримінальне переслідування. Табу на використання правозахисної термінології у громадському дискурсі перешкоджає розповсюдженню знань про підхід, спрямований на просування прав людини. Недовіра між органами влади та громадянським суспільством часто не дозволяє реалізувати саму можливість однієї з основних

функцій ППЛ — підвищення потенціалу носіїв обов'язків. Одночасно недовіра всередині громадянського суспільства знижує ймовірність обміну досвідом і знаннями між ОГС і не дає їм розвивати навички застосування ППЛ шляхом взаємного навчання. Водночас необхідно звертати увагу на спроби виправдати нездатність застосувати ППЛ такими несприятливими умовами. Тому що як мінімум одна зареєстрована в країні білоруська ОГС успішно виконала цей підхід без будь-яких негативних наслідків для її діяльності. І цей досвід позитивно вплинув на просування прав людини в країні в цілому.

4. Рекомендації для ОГС

На основі висновків, зроблених вище, ОГС у Білорусі, Молдові та Україні пропонуються такі рекомендації. Вони стосуються поточних проблем, із якими зіштовхуються ОГС під час застосування ППЛ та інтеграції цього підходу в свою роботу. Нижче описано поточні можливості застосування ППЛ у трьох країнах і надано практичні поради, які повинні допомогти ОГС підвищити рівень свого розуміння ППЛ та усвідомити його корисність.

Рекомендація 1: Обмінюватись інформацією та досвідом щодо користі застосування ППЛ організаціями громадянського суспільства в Білорусі, Молдові та Україні.

Як підкреслюється в цьому дослідженні, реальний запит на застосування ППЛ у цей час надходить не від самих ОГС, а від міжнародних донорів. Відсутність практичного досвіду або підтверджень щодо користі застосування ОГС цього підходу в трьох країнах призводить до того, що організації не відчувають потреби в реалізації ППЛ. Але й зацікавлені донори повинні оптимізувати свої стратегії, щоб продемонструвати цінність ППЛ. Основною передумовою для усвідомленої інтеграції ППЛ із найбільш ефективним використанням ресурсів є розуміння самими ОГС усієї користі цього підходу.

У зв'язку з цим слід відзначити, що організації громадянського суспільства мають найкращі можливості для взаємної підтримки, наприклад, ділячись своїм досвідом на власних веб-сайтах, під час публічних заходів або форумів громадянського суспільства (форумів громадянського суспільства Східного партнерства, форуму НДО Чорноморського регіону, зустрічей на місцевому рівні тощо), а також розповсюджуючи його за допомогою соціальних мереж.

Також нагально рекомендується звертатися за підтримкою щодо обміну інформацією про місцевий досвід і користь ППЛ до донорів. Донори, які працюють у цій сфері, готові підтримати подібний обмін інформацією, оскільки це є їх пріоритетом.

Рекомендація 2: Оцінювати власний рівень розуміння ППЛ, у тому числі практичних аспектів його застосування, завдяки взаємній підтримці та цілеспрямованому керівництву.

ППЛ — це комплексний підхід, про практичне застосування якого ОГС, особливо в трьох проаналізованих країнах, знають мало¹¹⁹. Як свідчать результати дослідження, важливим

методом підвищення поінформованості про ППЛ серед ОГС є тренінги, але часто їх недостатньо для розуміння особливостей ППЛ. Це важливий висновок для донорів, які працюють у сфері ППЛ, але для ОГС це означає, що вони повинні звертатися за прямою підтримкою і цілеспрямованим керівництвом/наставництвом щодо інтеграції ППЛ у свою роботу.

Як і в попередньому випадку, ОГС рекомендуються два основні напрями діяльності: взаємна підтримка і підтримка з боку донорів. Враховуючи низький рівень розуміння ППЛ і незначний досвід його інтеграції організаціями в трьох країнах, саме взаємна підтримка повинна відігравати значнішу роль у найближчому майбутньому. Ще одним важливим і доступним джерелом підтримки є досвідчені донори, які працюють у сфері ППЛ у трьох країнах. Отже, ОГС рекомендується активно звертатися до (потенційних) донорів для отримання інструкцій і керівництва із інтеграції ППЛ на всіх етапах проектного циклу. Наприклад, міжнародні організації, багато- і двосторонні агентства з розвитку та донори, а також спеціалізовані організації з прав людини часто реалізують програми щодо підвищення потенціалу ОГС у трьох країнах. Ці програми дають чудові можливості перевірити рівень розуміння ППЛ і підвищити його.

¹¹⁹ Міжнародні організації або установи з розвитку розробили безліч документів про належні практики ППЛ. Більшість документів про застосування ППЛ для ОГС у цей час є керівництвами (від донорів для ОГС).

Рекомендація 3: При визначенні проблеми необхідно критично аналізувати всі суб'єкти в суспільстві, включно з власною організацією.

Як уявляється, виконання цієї рекомендації може виявитися найскладнішим завданням, оскільки основоположні соціальні норми часто виступають перешкодою для повноцінного застосування та інтеграції ППЛ. Необхідно змінювати світогляд ОГС, що дозволить їм визнати потенційне різноманіття основних причин тих чи інших проблем і те, що в цих проблемах неможливо «звинувачувати» тільки один орган/суб'єкт (наприклад, носія обов'язків або орган влади).

Отже, необхідно усвідомлювати, що проблеми стосуються всього суспільства та всіх його суб'єктів, і що носіїв прав, носіїв обов'язків та інших зацікавлених сторін щодо кожної проблеми може бути багато. ОГС також слід критично проаналізувати самих себе і визначити, чи дотримуються вони самі тих принципів, поважати які вимагають від інших. Такий самоаналіз дозволить ОГС стати рушійною силою соціальних змін і рольовими моделями, які покажуть приклади поваги та дотримання прав і обов'язків усім суб'єктам у суспільстві.

Рекомендація 4: Використовувати політичні можливості та методи ППЛ у повному обсязі.

Як вказано вище в тексті, більшість ОГС уже використовують інструменти та методи, які дозволяють досягати цілей ППЛ, особливо для вирішення проблем із потенціалом носіїв прав і носіїв обов'язків. Проте ця ціль не завжди переслідується належним чином. Як уявляється, основна причина — відсутність розуміння ППЛ та його користі. У зв'язку з цим рекомендацію 4 неможливо розглядати ізольовано від трьох попередніх, спрямованих на покращення розуміння ППЛ і його обґрунтування. Коли ОГС будуть краще розуміти ППЛ і його користь, вони автоматично почнуть застосовувати ці інструменти й методи для цілей ППЛ, що дозволить їм повною мірою використовувати описані в цьому документі політичні можливості.

До того ж очікувані результати багатьох видів діяльності (наприклад, розширення можливостей громадян, підвищення поінформованості органів влади) можна посилити завдяки спільній роботі з іншими ОГС, які займаються просуванням прав людини у цій же або інших галузях. Виходячи з цього, ОГС нагально рекомендується шукати партнерів серед громадянського суспільства, що поділяють їх погляди на ППЛ.

4.1. РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ РІЗНИХ КРАЇН

На основі огляду ситуації за країнами і висновків із цього дослідження ОГС пропонуються такі рекомендації:

УКРАЇНА

Спрямовувати зусилля на залучення нових членів та їх активну участь (у контексті і додаткових людських ресурсів, і грошових внесків) для підвищення внутрішнього потенціалу, зміцнення фінансової незалежності та стійкості, що сприяє застосуванню ППЛ.

Брати участь у моніторингу реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на центральному та місцевому рівні. На центральному рівні є можливість співпраці з комітетом Верховної Ради з питань прав людини, національних меншин і міжнаціональних відносин, зокрема:

- Моніторинг і налагоджування зв'язків для тіснішої взаємодії між комітетом і міністерствами, відповідальними за реалізацію конкретних законодавчих актів із реалізації Стратегії та Плану дій.

- Посилення громадського контролю за дотриманням Закону «Про доступ до публічної інформації», наприклад, за допомогою розробки інструментів «громадської оцінки» того, як носії обов'язків виконують положення Закону.
- Залучення носіїв прав до аналізу досвіду та засвоєних уроків після першого року реалізації Національної стратегії у сфері прав людини (2016–2020 рр.) і розробки змін до Стратегії, якщо такі вимагатимуться.

Використовувати регіональні програми з розвитку громадянського суспільства в 2017–2020 рр. для зміцнення внутрішнього потенціалу ОГС шляхом надання фінансування та посилення партнерства, а також створення механізмів для підвищення потенціалу носіїв обов'язків. Такі програми припускають участь ОГС у громадських слуханнях і щомісячних консультаціях із підрозділами державних адміністрацій. Це чудові можливості для того, щоб думка носіїв прав (особливо якщо вони не є членами ОГС) була почута, тому слід закликати їх брати участь у подібних заходах. У тих регіонах, де на момент публікації цього документа відповідні програми не були прийняті, ОГС можуть брати участь у їх розробці. Також усі ОГС повинні брати активну участь у реалізації, моніторингу та оцінці цих програм, щоб забезпечити їх прозорість і підзвітність, переконатися, що вони пропонують участь громадянського суспільства та не допускають дискримінації.

Активно працювати з Координаційною радою з розвитку громадянського суспільства, створеною в 2016 р., як майданчиком для політичного діалогу та забезпечення участі носіїв прав у розробці та моніторингу політики.

Залучати носіїв прав і співпрацювати з іншими ОГС у процесі підготовки альтернативної доповіді для наступного циклу УПО восени 2017 р. Це чудова можливість підтримати носіїв прав, щоб вони могли поділитися досвідом подолання труднощів у реалізації своїх прав, і допомогти міжнародним носіям обов'язків (тобто Раді з прав людини) отримати уявлення про ситуацію з правами людини в Україні для подальшої розробки рекомендацій національним носіям обов'язків (тобто державі).

Для ОГС, які протидіють інформаційній війні як складовому елементу гібридної війни, важливо підвищувати поінформованість населення про порушення прав людини, які можуть бути зумовлені дезінформуванням і розповсюдженням фальшивих новин (наприклад, права на самовизначення, права на свободу та безпеку, права на життя, права на невтручання в особисте життя, права на свободу від катувань, нелюдяного та принизливого для гідності ставлення). Це дозволить розширити можливості носіїв прав захищати себе від потенційних і реальних порушень прав.

МОЛДОВА

Диверсифікувати джерела фінансування шляхом аналізу додаткових можливостей, включно з отриманням грантів і соціальних замовлень через органи влади, а також шляхом збільшення кількості членів ОГС. Це дозволить підвищити внутрішній потенціал, зміцнити фінансову незалежність і стійкість, що також сприяє застосуванню ППЛ.

Брати активну участь у розробці нового Національного плану дій із прав людини на підставі реалізації попереднього Плану дій. ОГС повинні залучати до цього носіїв прав і одночасно інформувати носіїв обов'язків про всі проблеми у сфері прав людини, на рішення яких повинен бути спрямований План дій. Позитивним прикладом залучення зацікавлених сторін із різних сфер може бути досвід України в підготовці Національної стратегії у сфері прав людини та моніторингу її реалізації протягом першого року.

Після затвердження нового Плану дій проводити роботу щодо підвищення поінформованості широкої громадськості (тобто підвищувати потенціал носіїв прав) і надавати підтримку органам влади та іншим носіям обов'язків на центральному, регіональному та місцевому рівні для реалізації Плану дій, сприяючи ефективності їх роботи та контролюючи їх діяльність або бездіяльність.

Підвищувати поінформованість носіїв прав і носіїв обов'язків про результати та рекомендації УПО, проведеного в Молдові в 2016 р. (звіт за яким буде представлений у 2017 р.), і залучати носіїв прав та інші ОГС до підготовки наступного альтернативного звіту за УПО в 2021 р.

БІЛОРУСЬ

Активізувати співпрацю між різними ОГС (особливо між правозахисними організаціями та організаціями з інших сфер, таких як освіта й охорона здоров'я) для обміну досвідом реалізації ППЛ, обговорення актуальних для країни проблем і способів їх вирішення.

Використовувати інформацію, представлену в Посібнику «Білорусь: права людини та бізнес» (див. практичний приклад перспективної практики вище в цьому документі), для розширення можливостей носіїв прав (наприклад, співпрацювати з людьми та спільнотами, чиї інтереси зачіпає господарсько-економічна діяльність компаній, у цілях визначення прав людини і пріоритетів в області розвитку прав людини, пов'язаних із роллю бізнесу). А також для підвищення потенціалу носіїв обов'язків, особливо шляхом залучення спільнот до розробки рекомендацій для місцевого бізнесу та (або) органів влади

щодо запобігання порушенням прав людини, які можуть бути пов'язані з господарсько-економічною діяльністю.

Продовжити адвокаційну роботу зі створення інституту Уповноваженого з прав людини, що дозволить носіям прав відстоювати свої права, а ОГС — розширювати їх можливості для цього. Створення такого інституту допоможе ОГС спрямувати свої зусилля на підвищення поінформованості різних носіїв обов'язків щодо питань прав людини.

За можливості позиціонувати ОГС як партнерів, які намагаються допомогти органам влади краще виконувати свою роботу. Дуже важливо працювати з органами влади, а не проти них. Одним із дійсних приводів для співпраці може бути спільна розробка комплексного документа зі стратегічного бачення просування прав людини в Білорусі та плану дій із реалізації такого бачення.

Підвищувати і в подальшому поінформованість носіїв прав і носіїв обов'язків про результати та рекомендації УПО, проведеного в Білорусі в 2015 р., і залучати носіїв прав та інші ОГС до підготовки наступного альтернативного звіту за УПО в 2020 р.

СТАТУС РАТИФІКАЦІЇ ДОКУМЕНТІВ ПРО ПРАВА ЛЮДИНИ СТАНОМ НА 19 ВЕРЕСНЯ 2016 Р.

Позначення: ☒ Підписано і ратифіковано ☐ Підписано ☐ Не підписано і не ратифіковано

Документи з прав людини	Білорусь	Молдова	Україна
КЛРД: Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації, 1969	☒	☒	☒
МПГПП: Міжнародний пакт про громадянські та політичні права, 1976	☒	☒	☒
Факультативний протокол до МПГПП, 1976	☒	☒	☒
Другий Факультативний протокол до МПГПП, спрямований на відміну смертної кари, 1991	☐	☒	☒
МПЕСКП: Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права, 1976	☒	☒	☒
Факультативний протокол до МПЕСКП, 2013	☐	☐	☐
КЛДЖ: Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок, 1981	☒	☒	☒
Факультативний протокол до КЛДЖ, 2000	☒	☒	☒
КПК: Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання, 1987	☒	☒	☒
Факультативний протокол до КПК, 2006	☐	☒	☒
КПД: Конвенція про права дитини, 1990	☒	☒	☒

Факультативний протокол до КПД, що стосується участі дітей у збройних конфліктах, 2002			
Факультативний протокол до КПД, що стосується торгівлі дітьми, дитячої проституції та дитячої порнографії, 2002			
Факультативний протокол до КПД, що стосується процедури повідомлень, 2014			
КПТМ: Міжнародна конвенція про захист прав трудящих-мігрантів та членів їх сімей, 2003			
КЗОНЗ: Міжнародна конвенція про захист усіх осіб від насильницьких зникнень, 2010			
КПІ: Конвенція про права інвалідів, 2008			
Факультативний протокол до КПІ, 2008			

РЕЗУЛЬТАТИ ОПИТУВАННЯ, ПРОВЕДЕНОГО В МЕЖАХ ЦЬОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

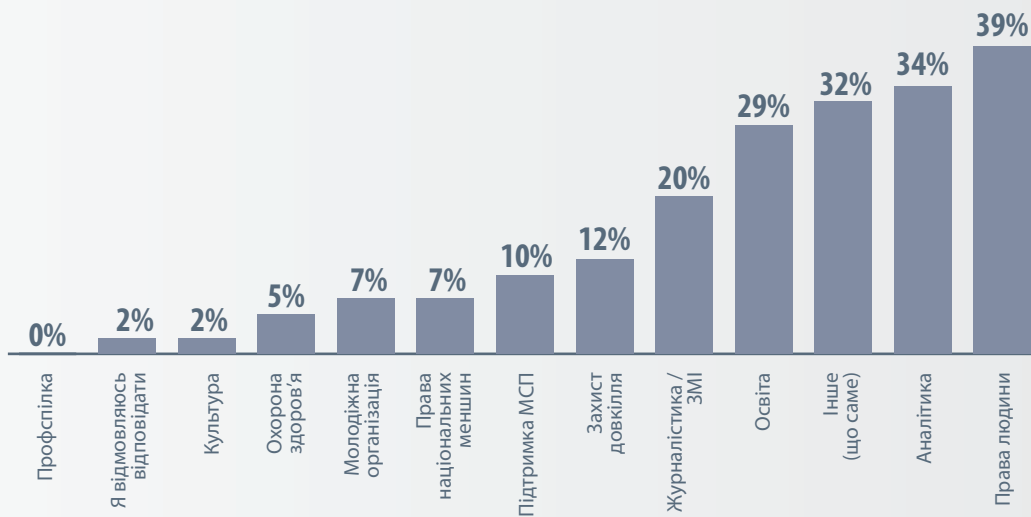
Нижче наведено узагальнені відповіді на запитання анкети. Вони адаптовані таким чином, щоб краще представити рівень поінформованості та практичного використання ППЛ у трьох країнах. Зверніть увагу, що деякі організації відповідали не на всі запитання анкети (участь в опитуванні була добровільною, тож, відповідно, ми були готові до цього), тому дані представлені в процентному вираженні, а не в абсолютному/кількісному (за винятком деяких випадків). Первинні дані можна отримати тут: <https://drive.google.com/file/d/0B6PWVKrwu4f4MUJRZ2F5aGhOenM/view>

№ 1. В якій країні працює ваша організація? (виберіть один варіант відповіді) а) Білорусь б) Молдова в) Україна д) Я відмовляюсь відповідати	Показник відповідей = 100% (формат відповідей — абсолютні значення) <table><thead><tr><th>Країна</th><th>Кількість відповідей</th></tr></thead><tbody><tr><td>Білорусь</td><td>6</td></tr><tr><td>Молдова</td><td>8</td></tr><tr><td>Україна</td><td>27</td></tr></tbody></table>	Країна	Кількість відповідей	Білорусь	6	Молдова	8	Україна	27
Країна	Кількість відповідей								
Білорусь	6								
Молдова	8								
Україна	27								
№ 2. В яких тематичних сферах працює ваша організація? (можна вибрати більше одного варіанта)	Показник відповідей = 100% (формат відповідей — у відсотковому вираженні від загальної кількості осіб, що відповіли) До категорії «Інше» були включені такі варіанти: - Належне управління — 4 відповіді. - Розвиток громадянського суспільства — 2 відповіді.								

- а) Захист прав людини
- б) Захист довкілля
- в) Охорона здоров'я
- г) Освіта
- ґ) Культура
- д) Журналістика/ЗМІ
- е) Права національних меншин
- є) Підтримка МСП
- ж) Аналітика та консультації для державного та приватного сектора
- з) Молодіжна організація
- и) Профспілка
- і) Я відмовляюсь відповідати
- ї) Інше (що саме)

- Зміни виборчої системи, політичний моніторинг — 2 відповіді.
- Допомога ВПО — 2 відповіді.
- Благодійність, охорона здоров'я — 2 відповіді.
- Невизначена відповідь — 1 відповідь.

№ 3. Що таке права людини? (виберіть один варіант відповіді. Якщо ви вибрали «інше», вкажіть свою відповідь)

- а) Права та свободи, які належать окремим групам людей
- б) Права та свободи, які людям дають державні службовці, що обираються
- в) Права та свободи, які належать усім людям
- г) Я не знаю
- ґ) Я відмовляюсь відповідати
- д) Інше (напишіть своє визначення)

Показник відповідей = 100% (формат відповідей — у відсотковому вираженні від загальної кількості осіб, що відповіли)

У варіанті «Інше» було вказано: «Права людини — свобода дій у суспільстві, що дозволяє повноцінну особисту самореалізацію».

№ 4. Поясніть свою відповідь (поле для додаткового коментаря)

Показник відповідей = 41,5% (формат відповідей — аналітичне резюме)

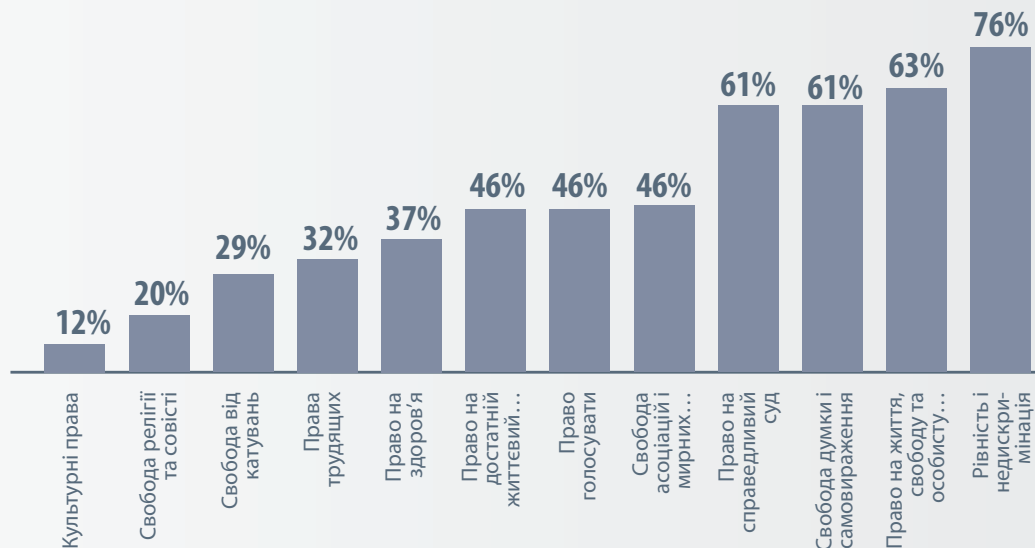
Усього на це запитання було дано 17 відповідей. У них мова переважно йде про невід'ємний і універсальний характер прав людини, а також про те, що вони притаманні людині від народження. В одному випадку респондент згадав Загальну декларацію прав людини, в іншому було вказано, що права людини встановлюються в конституції країни.

№ 5. Подумайте про своїх бенефіціарів. **Які з перерахованих нижче прав, на вашу думку, є найважливішими для їх добробуту?** Будь ласка, дайте відповідь із точки зору своєї організації (можна вибрати більше одного варіанта)

- а) Право на життя, свободу та особисту безпеку
- б) Право на здоров'я
- в) Право на достатній життєвий рівень
- г) Свобода від катувань, нелюдяного та такого, що принижує гідність, ставлення
- ґ) Право на рівність і недискримінацію
- д) Право голосувати на вільних і справедливих виборах
- е) Право на справедливий суд
- є) Свобода думки і самовираження
- ж) Свобода асоціації і мирних зібрань
- з) Свобода релігії та совісті
- и) Права трудящих
- і) Культурні права
- ї) Я не знаю
- к) Я відмовляюсь відповідати
- л) Інші права (які саме)

Показник відповідей = 100% (формат відповідей — у відсотковому вираженні від загальної кількості осіб, що відповіли)

Було отримано три відповіді за варіантом «Інші права», дві з яких приблизно свідчать про глибоке розуміння прав, оскільки визначені респондентами права можуть бути актуальні для програмної роботи їх організації. Два варіанти відповіді: «Право на освіту», «Право на інформацію та участь у прийнятті рішень, які впливають на захист довкілля».

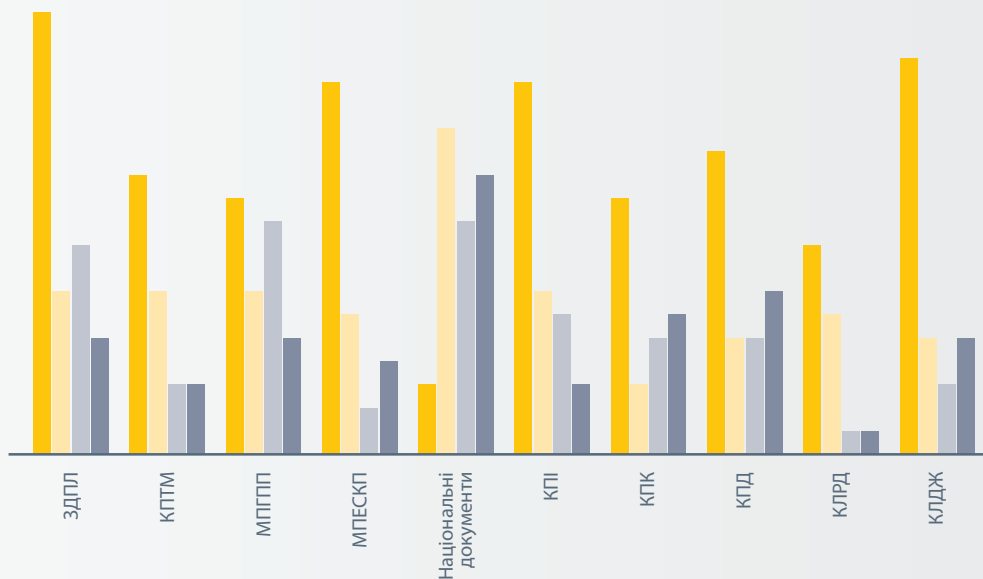

№ 6. З якими правами працює ваша організація? (виберіть один варіант відповіді) а) Усі права, які я вибрав у попередньому запитанні б) Деякі права, які я вибрав у попередньому запитанні в) Я не знаю г) Ми взагалі не займаємося правами людини г) Я відмовляюсь відповідати д) Інші права (які саме)	Показник відповідей = 100% (формат відповідей — у відсотковому вираженні від загальної кількості осіб, що відповіли) <table border="1"> <thead> <tr> <th>Варіант відповіді</th> <th>Відсоток</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Деякі права, які я вибрав у попередньому запитанні</td> <td>32%</td> </tr> <tr> <td>Усі права, які я вибрав у попередньому запитанні</td> <td>68%</td> </tr> </tbody> </table>	Варіант відповіді	Відсоток	Деякі права, які я вибрав у попередньому запитанні	32%	Усі права, які я вибрав у попередньому запитанні	68%
Варіант відповіді	Відсоток						
Деякі права, які я вибрав у попередньому запитанні	32%						
Усі права, які я вибрав у попередньому запитанні	68%						
№ 7. Поясніть свою відповідь (поле для додаткового коментаря)	Показник відповідей = 48,8% (формат відповідей — аналітичне резюме) Ці відповіді значною мірою нівелюють цінність відповідей на попереднє запитання. Водночас тільки один респондент вказав те, що здається чітким прикладом застосування ППЛ у роботі з правами людини: «Важливо, щоб люди знали свої права та належним чином відстоювали їх». У решті відповідей переважно описується робота в сферах, які зачіпають згадані вище права людини, але не обов'язково вказується, як саме організації відстоюють права людини у своїй повсякденній діяльності.						
№ 8. Чи використовуєте ви будь-які з наступних документів при плануванні своєї програмної діяльності? (Виберіть один варіант для кожного міжнародного документа про права людини: взагалі не використовуємо; використовуємо їх як джерело натхнення; як рекомендацію для роботи;	Показник відповідей = 100% (формат відповідей — абсолютні значення) - испльзуем их как источник вдохновения - как рекомендацию для работы - как руководство для работы - как основной инструмент для планирования работы						

як керівництво для роботи; як основний інструмент для планування роботи; не знаю; я відмовляюся відповідати).

- а) Національні документи (закони, підзаконні акти, стратегії тощо)
- б) Загальна декларація прав людини (ЗДПЛ)
- в) Міжнародний пакт про громадянські та політичні права (МПГПП)
- г) Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права (МПЕСКП)
- ґ) Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації (КЛРД)
- д) Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (КЛДЖ)
- е) Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання (КПК)
- є) Конвенція про права дитини (КПД)
- ж) Міжнародна конвенція про захист прав трудящихих-мігрантів та членів їх сімей (КПТМ)
- з) Конвенція про права інвалідів (КПІ)
- и) Інші (які саме)

№ 9. Чи знаєте ви про ППЛ? (виберіть один варіант відповіді) а) Так, я експерт/тренер із ППЛ б) Так, я пройшов спеціальний тренінг із ППЛ в) Так, я читав про це г) Так, я чув про це від колег у своїй організації ґ) Так, я чув про це від людей з інших організацій д) Ні (у такому випадку пропустіть два наступні запитання). е) Не впевнений є) Я відмовляюсь відповідати	Показник відповідей = 100% (формат відповідей — у відсотковому вираженні від загальної кількості осіб, що відповіли) <table border="1"> <thead> <tr> <th>Варіант відповіді</th> <th>Відсоток</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Я експерт/тренер з ППЛ</td> <td>10%</td> </tr> <tr> <td>Я пройшов/ла спеціальний тренінг з ППЛ</td> <td>15%</td> </tr> <tr> <td>Я читав про ППЛ</td> <td>34%</td> </tr> <tr> <td>Я чув про ПЛ</td> <td>17%</td> </tr> <tr> <td>Не знаю/не впевнений</td> <td>22%</td> </tr> <tr> <td>Я відмовляюсь відповідати</td> <td>2%</td> </tr> </tbody> </table>	Варіант відповіді	Відсоток	Я експерт/тренер з ППЛ	10%	Я пройшов/ла спеціальний тренінг з ППЛ	15%	Я читав про ППЛ	34%	Я чув про ПЛ	17%	Не знаю/не впевнений	22%	Я відмовляюсь відповідати	2%
Варіант відповіді	Відсоток														
Я експерт/тренер з ППЛ	10%														
Я пройшов/ла спеціальний тренінг з ППЛ	15%														
Я читав про ППЛ	34%														
Я чув про ПЛ	17%														
Не знаю/не впевнений	22%														
Я відмовляюсь відповідати	2%														
№ 10. На мою думку, ППЛ — це ... (відкрите запитання, відповідь до 100 слів)	Показатель ответов = 100% (формат відповідей — якісні дані, що були оцінені та розподілені за процентними долями від реальної кількості респондентів. Респонденти, які на попереднє запитання відповіли «Я не знаю», були включені до категорії «Не знають про ППЛ») Відповіді на це запитання спочатку були проаналізовані на предмет відповідності більш або менш визначенням ППЛ. Потім була виконана загальна оцінка поінформованості щодо ППЛ. Результати представлені на діаграмі нижче. Усі три респонденти з належним рівнем розуміння у відповідях на попередні запитання вказали, що вони проходили спеціальні тренінги або читали про ППЛ (двоє з них — з Білорусі, один — з Молдови). Усі троє повідомили, що їх ОГС працюють із деякими або всіма правами, які вони вказали у відповідях на запитання 6. Усі троє також сказали, що їх ОГС «послідовно застосовують ППЛ» у всій своїй діяльності (запитання 11), відповіді на запитання 12–17 також відповідають цій тенденції. Щодо проблем із застосуванням ППЛ цікаво відзначити, що три ОГС із належним рівнем розуміння не вказали, що вони застосовують усі принципи ППЛ у внутрішній та зовнішній діяльності (запитання 18).														

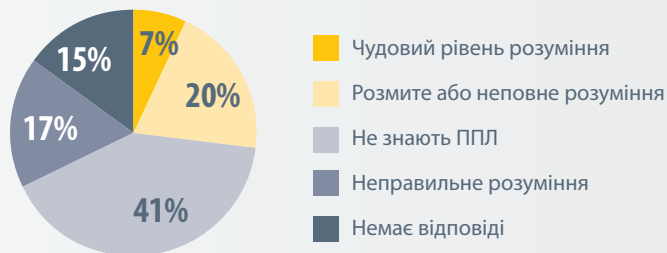

Так, дві ОГС не вказали, що застосовують принцип прозорості на внутрішньому рівні діяльності, дві не згадали рівність і недискримінацію на зовнішньому рівні діяльності. Одна ОГС не вказала принцип участі на зовнішньому рівні та підзвітність на внутрішньому та зовнішньому рівні діяльності.

П'ятеро з семи респондентів із неправильним розумінням читали або чули про ППЛ (запитання 9) і двоє проходили спеціальні тренінги з ППЛ (шість — з України та один — з Молдови). Троє з них працюють у правозахисній сфері, двоє — у сфері освіти, двоє — у журналістиці, двоє — в аналітичній сфері та інших сферах. Одна з семи ОГС заявила, що «послідовно застосовує ППЛ практично в усій своїй діяльності» (запитання 11), ще п'ять повідомили, що «застосовують ППЛ епізодично, але не в усій своїй діяльності».

Більшість ОГС (17) відзначили, що вони не знають, що таке ППЛ (одна з них — з Білорусі, чотири — з Молдови і 12 — з України). Як не дивно, тільки одна організація не знає, чи застосовує вона ППЛ, і ще одна була впевнена, що ні. Ще цікавіше те, що більше половини ОГС, які не знають, що таке ППЛ, заявили, що застосовують його постійно або епізодично.

Викликає інтерес заява однієї правозахисної ОГС: вона почала заповнювати анкету, переконана, що застосовує ППЛ, але не змогла надати цьому пояснення. У відповідь на запитання про предмет своєї діяльності (запитання 12–15) вона погодилася, що всі напрямки її діяльності відповідають ППЛ. Проте потім вона дійшла висновку, що не застосовує ППЛ, хоча насправді, можливо, вона це робить. Таке різночитання може свідчити про неправильне розуміння ППЛ (що відповідає неправильній відповіді на це запитання).

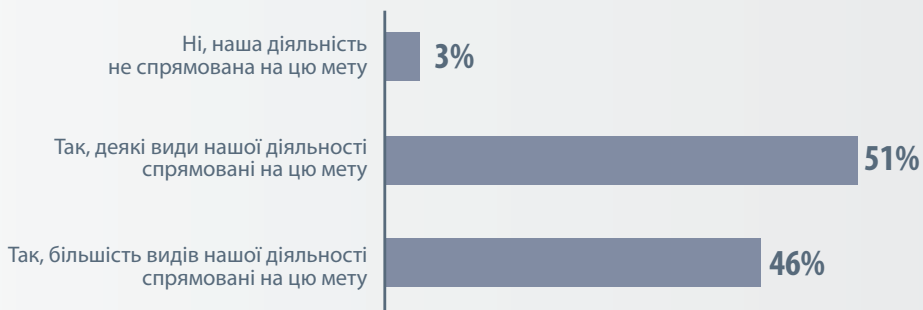
№ 11. Враховуючи мою відповідь на попереднє запитання, я можу сказати, що моя організація ... (виберіть один варіант відповіді) а) Послідовно застосовує ППЛ у всій або майже у всій своїй діяльності б) Застосовує ППЛ епізодично, але не в усій своїй діяльності в) Не застосовує ППЛ г) Я не знаю ґ) Я відмовляюсь відповідати д) Інше (що саме)	Показник відповідей = 73,2% (формат відповідей — у відсотковому вираженні від загальної кількості осіб, що відповіли) <table border="1"> <thead> <tr> <th>Варіант відповіді</th> <th>Відсоток</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Застосовує ППЛ епізодично, але не в усій своїй діяльності</td> <td>53%</td> </tr> <tr> <td>Послідовно застосовує ППЛ у всій або майже у всій своїй діяльності</td> <td>27%</td> </tr> <tr> <td>Я відмовляюсь відповідати</td> <td>13%</td> </tr> <tr> <td>Не застосовує ППЛ</td> <td>3%</td> </tr> <tr> <td>Я не знаю</td> <td>3%</td> </tr> </tbody> </table>	Варіант відповіді	Відсоток	Застосовує ППЛ епізодично, але не в усій своїй діяльності	53%	Послідовно застосовує ППЛ у всій або майже у всій своїй діяльності	27%	Я відмовляюсь відповідати	13%	Не застосовує ППЛ	3%	Я не знаю	3%
Варіант відповіді	Відсоток												
Застосовує ППЛ епізодично, але не в усій своїй діяльності	53%												
Послідовно застосовує ППЛ у всій або майже у всій своїй діяльності	27%												
Я відмовляюсь відповідати	13%												
Не застосовує ППЛ	3%												
Я не знаю	3%												
№ 12. Чи спрямована діяльність вашої організації на захист прав ваших бенефіціарів? (виберіть один варіант відповіді) а) Так, більшість видів нашої діяльності спрямовані на цю мету б) Так, деякі види нашої діяльності спрямовані на цю мету в) Ні, наша діяльність не спрямована на цю мету г) Я не знаю ґ) Я відмовляюсь відповідати	Показник відповідей = 85,4% (формат відповідей — у відсотковому вираженні від загальної кількості осіб, що відповіли) <table border="1"> <thead> <tr> <th>Варіант відповіді</th> <th>Відсоток</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Ні, наша діяльність не спрямована на цю мету</td> <td>3%</td> </tr> <tr> <td>Так, деякі види нашої діяльності спрямовані на цю мету</td> <td>51%</td> </tr> <tr> <td>Так, більшість видів нашої діяльності спрямовані на цю мету</td> <td>46%</td> </tr> </tbody> </table>	Варіант відповіді	Відсоток	Ні, наша діяльність не спрямована на цю мету	3%	Так, деякі види нашої діяльності спрямовані на цю мету	51%	Так, більшість видів нашої діяльності спрямовані на цю мету	46%				
Варіант відповіді	Відсоток												
Ні, наша діяльність не спрямована на цю мету	3%												
Так, деякі види нашої діяльності спрямовані на цю мету	51%												
Так, більшість видів нашої діяльності спрямовані на цю мету	46%												

№ 13. Чи спрямована діяльність вашої організації на розширення можливостей громадян, щоб вони могли відстоювати свої права
(наприклад, якщо органи влади на національному або місцевому рівні не забезпечують їх) (виберіть один варіант відповіді)

- а) Так, більшість видів нашої діяльності спрямовані на цю мету
- б) Так, деякі види нашої діяльності спрямовані на цю мету
- в) Ні, наша діяльність не спрямована на цю мету
- г) Я не знаю
- г) Я відмовляюсь відповідати

Показник відповідей = 85,4% (формат відповідей — у відсотковому вираженні від загальної кількості осіб, що відповіли)

№ 14. Поясніть свою відповідь
(відкрите запитання)

Показник відповідей = 48,8% (формат відповідей — аналітичне резюме)

Хоча на попереднє запитання позитивну відповідь дали 34 респонденти, тільки у чотирьох відповідях є підтвердження того, що ОГС дійсно захищають права громадян. «Розширення можливостей громадян для відстоювання їх прав» (тобто «підвищення потенціалу носіїв прав» було названо в якості основної проблеми, пов'язаної з інтеграцією ППЛ, під час інтерв'ю з експертами). Іншими словами, більшість експертів вважають, що ОГС у трьох країнах стикаються зі складнощами щодо цього.

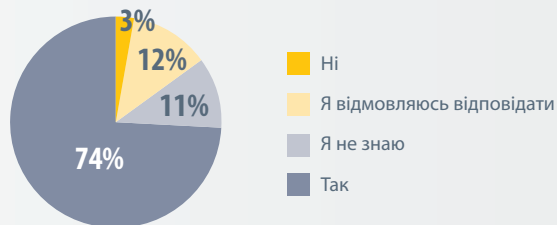

№ 15. Чи спрямована діяльність вашої організації на забезпечення того, щоб органи влади виконували свої зобов'язання щодо захисту та просування прав громадян? (виберіть один варіант відповіді) а) Так, більшість видів нашої діяльності спрямовані на цю мету б) Так, деякі види нашої діяльності спрямовані на цю мету в) Ні, наша діяльність не спрямована на цю мету г) Я не знаю ґ) Я відмовляюсь відповідати	Показник відповідей = 85,4% (формат відповідей — у відсотковому вираженні від загальної кількості осіб, що відповіли) <table border="1"> <thead> <tr> <th>Варіант відповіді</th> <th>Відсоток</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Так, деякі види нашої діяльності спрямовані на цю мету</td> <td>54%</td> </tr> <tr> <td>Так, більшість видів нашої діяльності спрямовані на цю мету</td> <td>34%</td> </tr> <tr> <td>Ні, наша діяльність не спрямована на цю мету</td> <td>9%</td> </tr> <tr> <td>Я відмовляюсь відповідати</td> <td>3%</td> </tr> <tr> <td>Я не знаю</td> <td>0%</td> </tr> </tbody> </table>	Варіант відповіді	Відсоток	Так, деякі види нашої діяльності спрямовані на цю мету	54%	Так, більшість видів нашої діяльності спрямовані на цю мету	34%	Ні, наша діяльність не спрямована на цю мету	9%	Я відмовляюсь відповідати	3%	Я не знаю	0%
Варіант відповіді	Відсоток												
Так, деякі види нашої діяльності спрямовані на цю мету	54%												
Так, більшість видів нашої діяльності спрямовані на цю мету	34%												
Ні, наша діяльність не спрямована на цю мету	9%												
Я відмовляюсь відповідати	3%												
Я не знаю	0%												
№ 16. Поясніть свою відповідь (відкрите запитання)	Показник відповідей = 19,5% (формат відповідей — аналітичне резюме) Відповідно до отриманих відповідей підвищення потенціалу носіїв обов'язків здається більш розвинутим напрямом роботи, ніж підвищення потенціалу носіїв прав (див. попередні запитання). Ці результати підтверджуються й даними інтерв'ю, в яких експерти розкритикували те, як ОГС у трьох країнах намагаються забезпечити дотримання прав органами влади (включаючи критику, використання жорсткої лексики з боку ОГС і відсутність у них готовності співпрацювати з органами влади щодо важливих питань).												
№ 17. Виходячи зі своїх відповідей на попередні запитання, чи можете ви сказати, що ваша організація застосовує ППЛ?	Показник відповідей = 87,8% (формат відповідей — у відсотковому вираженні від загальної кількості осіб, що відповіли) Усі ОГС, які позитивно відповіли на запитання 11 (у якому їх також просили відповісти, чи застосовують вони ППЛ, на їх погляд), ствердно відповіли й на запитання 17. Окрім цього, 1 ОГС змінила свою думку (на запитання 11 вона відповіла «ні», на запитання 17 — «так»), а дві ОГС, які вибрали варіант «не знаю» у відповіді на запитання 11, у відповіді на запитання 17 вказали, що застосовують ППЛ.												

- а) Так
- б) Ні
- в) Я не знаю
- г) Я відмовляюсь відповідати

Порівнюючи ці відповіді з позитивними відповідями на запитання 13 (про розширення можливостей носіїв прав) і запитання 15 (про розширення можливостей носіїв обов'язків), можна зробити висновок: 31 ОГС повідомила, що її діяльність спрямована на обидві цілі. 26 із них підтвердили, що їх організації застосовують ППЛ, одна відповіла негативно, дві «не знали» і одна відмовилась відповідати.

№ 18. Які з цих тверджень стосуються вашої організації (можна вибрати більше одного варіанта)

- а) Моя організація бере участь у процесах публічної політики на національному або місцевому рівні на деяких або всіх етапах: планування, розробки, реалізації, моніторингу, оцінки (наприклад, ми подаємо пропозиції щодо політики або проводимо моніторинг її реалізації)
- б) Моя організація залучає своїх бенефіціарів і цільову аудиторію до планування та ведення внутрішньої діяльності

Показник відповідей = 82,9% (формат відповідей — у відсотковому вираженні від загальної кількості осіб, що відповіли)

в) Діяльність моєї організації спрямована на те, щоб привернути увагу до дискримінації, від якої страждають різні категорії населення в країні г) У моїй організації ставляться однаково до всіх співробітників г) Моя організація працює з органами влади, щоб зробити інформацію про прийняття ними рішень доступною для широкої громадськості д) Інформація про плани та рішення моєї організації (стратегії, план дій) доступна громадськості е) Коли моя організація виявляє порушення прав, ми звертаємося до відповідної установи або відповідальної особи (наприклад, до місцевого органу влади) і закликаємо її вжити заходів для припинення такого порушення, тому що це її обов'язок є) Якщо хтось помітить факт шахрайства з боку члена нашої організації, цього члена притягнуть до відповідальності за його дії ж) Я відмовляюсь відповідати	У цілому, якщо стосовно певної сфери позитивні відповіді не були вибрані, це говорить про наявність проблем у такій сфері. Наприклад, більше 50 % респондентів вказали, що якщо з'ясується, що співробітник їх організації здійснив акт шахрайства, його (чи її) не обов'язково притягнуть до відповідальності за це. а) Участь (зовнішня діяльність): шість респондентів це не вибрали, 20 вибрали. б) Участь (внутрішня діяльність): шість респондентів це не вибрали, 20 вибрали. Два респонденти не вибрали ані внутрішній, ані зовнішній аспект. в) Рівність і недискримінація (зовнішня діяльність): 16 респондентів це не вибрали, 10 вибрали. г) Рівність і недискримінація (внутрішня діяльність): 6 респондентів це не вибрали, 20 вибрали. Чотири респонденти не вибрали ані внутрішній, ані зовнішній аспект. г) Прозорість (зовнішня діяльність): 16 респондентів це не вибрали, 10 вибрали. д) Прозорість (внутрішня діяльність): 11 респондентів це не вибрали, 15 вибрали. Дев'ять респондентів не вибрали ані внутрішній, ані зовнішній аспект. е) Підзвітність (зовнішня діяльність): 10 респондентів це не вибрали, 16 вибрали. є) Підзвітність (внутрішня діяльність): 14 респондентів це не вибрали, 12 вибрали. Дев'ять респондентів не вибрали ані внутрішній, ані зовнішній аспект.
---	--

- № 19. Які з перерахованих видів діяльності ваша організація веде на цей час?** (Оцініть кожен вид діяльності за такою шкалою: дуже ефективно; ефективно; неефективно; ми не ведемо такої діяльності; я відмовляюсь відповідати / я не знаю)
- а) Спільні робочі групи з представниками державного та приватного сектора
 - б) Зустрічі з цільовими групами, права яких необхідно захистити
 - в) Лобіювання, адвокаційна робота та кампанії, у тому числі через традиційні та соціальні ЗМІ
 - г) Тренінги/підготовка для цільових груп і бенефіціарів
 - г) Альтернативні доповіді для ООН та інших моніторингових органів/механізмів із прав людини (наприклад, УПО)
 - д) Громадський моніторинг роботи органів влади та розробка рекомендацій для них
 - е) Особисті зустрічі з тими, хто нас підтримує
 - є) Тренінги для громадян, особливо для вразливих груп
 - ж) Збір підписів, написання петицій (включно з електронними)
 - з) Створення мереж, партнерство з іншими ОГС

Показник відповідей = 82,9% (формат відповідей — у відсотковому вираженні від загальної кількості осіб, що відповіли)

№ 20. Із якою метою ведеться ця діяльність? (можна вибрати більше одного варіанта відповіді) а) Піддати критиці органи влади, державні установи, службовців, політиків тощо б) Допомогти бенефіціарам моєї організації, тому що вони потребують допомоги в) Підвищити поінформованість органів влади, державних установ, службовців, політиків тощо г) Підвищити поінформованість громадськості з певних питань г) Просувати принципи прав людини д) Я відмовляюсь відповідати	Показник відповідей = 82,9% (формат відповідей — у відсотковому вираженні від загальної кількості осіб, що відповіли) <table border="1"> <thead> <tr> <th>Мета діяльності</th> <th>Відсоток</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Піддати критиці органи влади, державні установи, службовців, політиків тощо</td> <td>18%</td> </tr> <tr> <td>Просувати принципи прав людини</td> <td>65%</td> </tr> <tr> <td>Підвищити поінформованість органів влади, державних установ, службовців, політиків тощо</td> <td>71%</td> </tr> <tr> <td>Підвищити поінформованість громадськості з певних питань</td> <td>79%</td> </tr> <tr> <td>Допомогти бенефіціарам моєї організації, тому що вони потребують допомоги</td> <td>79%</td> </tr> </tbody> </table> Хоча варіанти в), г) і г) вибрали багато респондентів, велика кількість респондентів, які вибрали варіант б), свідчить про те, що підхід, заснований на задоволенні потреб, є характерним для всіх ОГС.	Мета діяльності	Відсоток	Піддати критиці органи влади, державні установи, службовців, політиків тощо	18%	Просувати принципи прав людини	65%	Підвищити поінформованість органів влади, державних установ, службовців, політиків тощо	71%	Підвищити поінформованість громадськості з певних питань	79%	Допомогти бенефіціарам моєї організації, тому що вони потребують допомоги	79%
Мета діяльності	Відсоток												
Піддати критиці органи влади, державні установи, службовців, політиків тощо	18%												
Просувати принципи прав людини	65%												
Підвищити поінформованість органів влади, державних установ, службовців, політиків тощо	71%												
Підвищити поінформованість громадськості з певних питань	79%												
Допомогти бенефіціарам моєї організації, тому що вони потребують допомоги	79%												
№ 21. Чи веде те зараз будь-яку діяльність, яка (поміж іншого) може сприяти просуванню прав людини (відкрите запитання)	Показник відповідей = 39% (формат відповідей — аналітичне резюме) Усього на це запитання відповіли 16 респондентів, але тільки одну відповідь можна вважати такою, що стосується ППЛ (відстоювання прав журналістів).												

Ім'я, прізвище	Організація, посада	Країна
ЄВГЕНІЯ КЛЕМЕНТЬЄВА	Програмний менеджер, Данський інститут з прав людини	Білорусь
ОЛЕГ ГУЛАК	Білоруський Гельсінський комітет	Білорусь
НАТАЛІЯ КАРКАНИЦЯ	Національний координатор із прав людини, УВКПЛ у Білорусі	Білорусь
ФРЕДРІК ЛАРССОН	Форум НДО України	Україна
ГАЛИНА МЕЩЕРЯКОВА	Структура «ООН-Жінки», Україна	Україна
ДЕВІД МАРК	ОБСЄ/БДІПЛ, Департамент із демократизації, радник із прав людини, координатор із підвищення потенціалу	Молдова, Україна
ЄВГЕН ГОЛОЩАПОВ	Програмний аналітик, сектор правосуддя та прав людини, ПРООН Молдова	Молдова
ГАННА ІОВЧУ	ФН ООН	Молдова

Примітка: Ще два інтерв'ю були проведені з експертами з двох міжнародних організацій. Вони побажали зберегти анонімність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Джерела, безпосередньо використані під час дослідження

1. Новини Білорусі 2016, Представник ЮНІСЕФ у Білорусі сподівається на введення інституту уповноваженого з прав дитини. Доступно за посиланням: <http://www.belta.by/society/view/predstavitel-junisef-v-belarusi-nadeetsja-na-vvedenie-instituta-upolnomochennogo-po-pravam-rebenka-197587-2016/> [16 грудня 2016 р.]
2. Білоруський Гельсінський комітет, Данський інститут прав людини 2016, Посібник «Білорусь: права людини та бізнес», доступно за посиланням: <http://belhelcom.org/sites/default/files/biz-belhelcom.pdf> [16 грудня 2016 р.]
3. BMZ 2010, Human rights in practice. Fact sheets on human rights-based approach in development cooperation. Доступно за посиланням: https://www.bmz.de/en/publications/archiv/topics/human_rights/BMZ_Information_Brochure_7_2010e.pdf [16 грудня 2016 р.]
4. Chiriac, L., Tugui E. 2015, Civil Society Organizations from the Republic of Moldova: Development, Sustainability and Participation in Policy Dialogue. Доступно за посиланням: http://www.enpi-info.eu/library/sites/default/files/attachments/civil_society_mapping_csdp_spring_2015_0.pdf [16 грудня 2016 р.]
5. Consiliul National Pentru Participare (CNP) 2013, General Presentation. Доступно за посиланням: <http://www.cnp.md/en/about-npc/overview> [16 грудня 2016 р.]
6. DANIDA 2013, A Human Rights Based Approach to Denmark's Development Cooperation. Доступно за посиланням: http://amg.um.dk/en/technical-guidelines/hrba-guidance-and-screening-note/~/_media/amg/Documents/Technical%20Guidelines/HRBA%20Guidance%20and%20Screening/HRBA%20Guidance%20Note/HRBA%20Guidance%20note%2006062013.pdf [16 грудня 2016 р.]
7. D'Hollander, D., Pollet, I., Beke, L., Promoting a Human Rights-Based Approach (HRBA) within the Development Effectiveness Agenda. Briefing Paper prepared for the CSO Partnership for Development Effectiveness (CPDE) Working Group on HRBA. Доступно за посиланням: http://www.ituc-csi.org/IMG/pdf/cpde_hrba_briefing_paper_final.pdf [16 грудня 2016 р.]
8. Fresno, the right link 2016, International workshop "HRBA & Gender Mainstreaming". Evaluation Report.
9. Портал ППЛ, дата не вказана, а. Підхід, заснований на дотриманні прав людини, у контексті співробітництва в цілях розвитку: на шляху до загального порозуміння між установами ООН. Доступно за посиланням: <http://hrbportal.org/the-human-rights-based-approach-to-development-cooperation-towards-a-common-understanding-among-un-agencies> [16 грудня 2016 р.]
10. Konrad Adenauer Foundation, Assembly of NGOs of Belarus, AKT, Belarusian Analytical Workroom 2014, Mapping Study: Belarus Civil Society Organisations in Cross-sectoral Dialogue: Summary of Legal Environment Research and Expert Survey. Доступно за посиланням: http://www.csdialogue.eu/sites/default/files/mapping_belarus.pdf [16 грудня 2016 р.]
11. NATO StratCom COE (Strategic Communications, Centre of Excellence) 2016, Social Media as a Tool of Hybrid Warfare. Доступно за посиланням: <http://www.stratcomcoe.org/social-media-tool-hybrid-warfare> [16 грудня 2016 р.]

12. УВКПЛ 2006, Поширені питання про правозахисний підхід до співробітництва в цілях розвитку. Доступно за посиланням: <http://www.ohchr.org/Documents/Publications/FAQru.pdf> [16 грудня 2016 р.]
13. УВКПЛ 2011, Керівні принципи підприємницької діяльності в аспекті прав людини. Доступно за посиланням: http://www.ohchr.org/Documents/Publications/GuidingPrinciplesBusinessHR_RU.pdf [16 грудня 2016 р.]
14. УВКПЛ, дата не вказана, а, Рада ООН з прав людини. Доступно за посиланням: <http://www.ohchr.org/RU/HRBodies/HRC/Pages/HRCIndex.aspx> [16 грудня 2016 р.]
15. УВКПЛ, дата не вказана, б, Комітет з прав людини. Доступно за посиланням: <http://www.ohchr.org/RU/HRBodies/CCPR/Pages/CCPRIndex.aspx> [16 грудня 2016 р.]
16. УВКПЛ, дата не вказана, с, Комітет з прав дитини. Доступно за посиланням: <http://www.ohchr.org/RU/HRBodies/CRC/Pages/CRCIndex.aspx> [16 грудня 2016 р.]
17. УВКПЛ, дата не вказана, д, Комітет із ліквідації дискримінації щодо жінок. Доступно за посиланням: <http://www.ohchr.org/ru/hrbodies/cedaw/pages/cedawindex.aspx> [16 грудня 2016 р.]
18. УВКПЛ, дата не вказана, е, Органи ООН із прав людини. Доступно за посиланням: <http://www.ohchr.org/ru/HRBodies/Pages/HumanRightsBodies.aspx> [16 грудня 2016 р.]
19. УВКПЛ, дата не вказана, ф, Договірні органи. Доступно за посиланням: <http://www.ohchr.org/ru/Issues/IPeoples/IPeoplesFund/Pages/TreatyBodies.aspx> [16 грудня 2016 р.]
20. УВКПЛ, дата не вказана, г, Універсальний періодичний огляд. Доступно за посиланням: <http://www.ohchr.org/ru/HRBodies/UPR/Pages/UPRMain.aspx> [16 грудня 2016 р.]
21. УВКПЛ, дата не вказана, h, Що таке права людини? Доступно за посиланням: <http://www.ohchr.org/ru/Issues/Pages/WhatareHumanRights.aspx> [16 грудня 2016 р.]
22. Palyvoda, L., Vinnikov, O., Kypriy, V., etc. 2016, Defining Civil Society for Ukraine — Research Report. Kyiv, Ukraine: CCC Creative Center. Доступно за посиланням: https://issuu.com/dhrpraxis/docs/eng_report2016 [16 грудня 2016 р.]
23. Partnerships for Every Child 2016, Vision and Mission. Доступно за посиланням: http://www.p4ec.md/en/organisation/videnie_i_missiya_organizacii/default.aspx [16 грудня 2016 р.]
24. SHRC (Scottish Human Rights Commission), дата не вказана, b, The FAIR approach — putting a human rights based approach into practice. Доступно за посиланням: <http://scottishhumanrights.com/careaboutrights/section1-page03> [16 грудня 2016 р.]
25. SHRC (Scottish Human Rights Commission), дата не вказана, c, Key Rights Explained. Доступно за посиланням: <http://scottishhumanrights.com/careaboutrights/keyrightsexplained> [16 грудня 2016 р.]
26. SHRC (Scottish Human Rights Commission), дата не вказана, What is a human rights based approach? Доступно за посиланням: <http://www.scottishhumanrights.com/careaboutrights/whatisahumanrightsbasedapproach> [16 грудня 2016 р.]

27. Sida 2015, Human Rights Based Approach at Sida. Доступно за посиланням: <http://www.sida.se/English/partners/resources-for-all-partners/methodological-materials/human-rights-based-approach-at-sida/> [16 грудня 2016 р.]
28. Генеральна Асамблея ООН 1948, Загальна декларація прав людини. Доступно за посиланням: <http://www.un.org/ru/universal-declaration-human-rights/> [16 грудня 2016 р.]
29. Генеральна Асамблея ООН 1979, Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок. Доступно за посиланням: <http://www.ohchr.org/ru/ProfessionalInterest/Pages/CEDAW.aspx> [16 грудня 2016 р.]
30. Генеральна Асамблея ООН 1989, Конвенція про права дитини. Доступно за посиланням: <http://www.ohchr.org/ru/professionalinterest/pages/crc.aspx> [16 грудня 2016 р.]
31. UNCT Viet Nam 2009, Toolkit: A Human Rights Based Approach. A User-friendly guide from UN Staff in Viet Nam for UN staff in Viet Nam. Доступно за посиланням: <http://hrbportal.org/wp-content/files/1265751171vnhrbafinaltoolkit.doc> [16 грудня 2016 р.]
32. UNDP, дата не вказана, A Human Rights-based Approach to Development Programming in UNDP — Adding the Missing Link. Доступно за посиланням: http://www.undp.org/content/dam/aplaws/publication/en/publications/democratic-governance/dg-publications-for-website/a-human-rights-based-approach-to-development-programming-in-undp/HR_Pub_Missinglink.pdf [16 грудня 2016 р.]
33. UNESCO 2006, The Human Rights based approach and the United Nations system. Доступно за посиланням: <http://unesdoc.unesco.org/images/0014/001469/146999e.pdf> [16 грудня 2016 р.]
34. UNFPA 2010, A Human Rights-Based Approach to Programming. Practical Implementation Manual and Training Material. Доступно за посиланням: http://www.unfpa.org/sites/default/files/jahia-publications/documents/publications/2010/hrba/hrba_manual_in%20full.pdf [16 грудня 2016 р.]
35. UNFPA, дата не вказана, The Human Rights-Based Approach. Доступно за посиланням: <http://www.unfpa.org/human-rights-based-approach> [16 грудня 2016 р.]
36. UNICEF Finland 2005, Introduction to The Human Rights Based Approach: A guide for Finnish NGOs and their partners. Доступно за посиланням: http://hrbportal.org/wp-content/files/HRBA_manuaali_FINAL_pdf_small2.pdf [16 грудня 2016 р.]
37. ЮНІСЕФ, дата не вказана, б, Носії прав і носії обов'язків. Доступно за посиланням: http://www.advocate-for-children.org/ru/advocacy/rights_based_approach/rights_holders_duty_bearers [16 грудня 2016 р.]
38. UNICEF, дата не вказана, UNICEF's mission statement. Доступно за посиланням: http://www.unicef.org/about/who/index_mission.html [16 грудня 2016 р.]
39. UNICEF, UNFPA, UN Women, UNDP, дата не вказана, Gender Equality, UN Coherence & You. Glossary. Доступно за посиланням: <http://www.unicef.org/gender/training/content/resources/Glossary.pdf> [16 грудня 2016 р.]
40. UNSSC (United Nations System Staff College, дата не вказана, A Human Rights-Based Approach to Country Analysis: 3 Steps. Session 5. Доступно за посиланням: <https://undg.org/wp-content/uploads/2015/02/Session-5-HRBA-3-Steps.pptx> [16 грудня 2016 р.]

41. World Vision 2012, the Right to inclusive education for children with disabilities. Good practices in the CEECIS Region and Recommendations to the Albanian Government. Доступно за посиланням: http://www.wvi.org/sites/default/files/Raport_Rajonal_3_Eng_Web.pdf [16 грудня 2016 р.]
42. Горбулін В. 2015, «Гібридна війна» як ключовий інструмент російської геостратегії реваншу. Доступно за посиланням: http://www.niss.gov.ua/public/File/2015_book/012315_Gorbulyn.pdf [16 грудня 2016 р.]
43. Закон України «Про громадські об'єднання» 2013 р., Доступно за посиланням: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4572-17> [16 грудня 2016 р.]
44. Національний інститут стратегічних досліджень, 2016, ІНФОРМАЦІЙНІ ВИКЛИКИ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ: контент, канали, механізми протидії. Доступно за посиланням: http://www.niss.gov.ua/public/File/2016_nauk_anal_rozrob/inform_vukluku.pdf [16 грудня 2016 р.]
45. Ставнійчук М. І., Кулик В. О., Мудрак Л. М., Жуган О. М., Пономаренко Л. А. 2015, Демократія участі в Україні. Стан реалізації державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства. Доступно за посиланням: <http://dempro.org.ua/wp-content/uploads/2015/06/PARTICIPATORY-DEMOCRACY-IN-UKRAINE-DEMPRO-book.pdf> [16 грудня 2016 р.]
46. Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights (2010). Human Rights in Budget Monitoring, Analysis and Advocacy: Training Workshop, Presentation
47. Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights (2010). Human Rights in Budget Monitoring, Analysis and Advocacy: Training Guide
48. Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights (2010). Human Rights in Budget Monitoring, Analysis and Advocacy: Budget Training Support Pack
49. UNDP (2006) Indicators for Human Rights Based Approaches to Development in UNDP Programming: A Users' Guide — <http://gaportal.org/sites/default/files/HRBA%20indicators%20guide.pdf>
50. UNDP (2015), 2014 Annual Report on Human Rights and Rule of Law in Europe and the Commonwealth of Independent States. — http://www.md.undp.org/content/moldova/en/home/library/effective_governance/2014-annual-report-human-rights-and-rule-of-law-in-europe-and-t.html
51. United Nations Development Group (2011). Examples of Strong Rights-Based UNDAFs 2010/2011. DOCO input for the Updating and Enhancing of the Common Learning Package, January 2011
52. United Nations Development Group (2013). Mainstreaming Human Rights in Development: Stories from the field
53. United Nations Development Group (2015). Chronology of UN Milestones for Human Rights and Development
54. United Nations Development Group (2015). Desk Review of UNDAFs Commenting in 2015. Draft
55. United Nations Development Group (2016). Human Rights for Resident Coordinators and UN Country Teams

Додаткові джерела, що використовувались для цього проекту

Загальні

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

56. Група ООН з питань розвитку, Загальний пакет навчальних матеріалів ООН щодо підходу, заснованого на дотриманні прав людини. Доступно за посиланням: <http://hrbportal.org/common-learning-package-on-hrba>
57. Генеральна Асамблея ООН (2001). Доповідь Комітету проти катувань. П'ятдесят шоста сесія, A/56/44
58. Генеральна Асамблея ООН (2001). Доповідь Комітету з ліквідації дискримінації щодо жінок. П'ятдесят п'ята сесія, A/55/38
59. Генеральна Асамблея ООН (2001). Доповідь Комітету з ліквідації расової дискримінації. П'ятдесят шоста сесія, A/56/38
60. Генеральна Асамблея ООН (2002). Доповідь Комітету з ліквідації дискримінації щодо жінок. Двадцять сьома сесія Комітету, A/57/38 (частина II)
61. Генеральна Асамблея ООН (2004). Доповідь Комітету з ліквідації дискримінації щодо жінок. П'ятдесят дев'ята сесія, A/59/38 (частина I)
62. UPR Info (2014) Promoting and strengthening the Universal Periodic Review
63. Комітет ООН проти катувань (2011). Розгляд доповідей, представлених державами-учасницями відповідно до статті 19 Конвенції. Заключні зауваження Комітету проти катувань. Білорусь. Сорок сьома сесія, CAT/C/BLR/CO/4
64. Комісія ООН з прав людини (2006). Доповідь Спеціального доповідача з питання про стан справ у сфері прав людини в Білорусі, Адріана Северина, Економічна і соціальна рада, шістдесят друга сесія, E/CN.4/2006/3616
65. United Nations Commission on Human Rights (2004). Report of the Working Group on Arbitrary Detention. Addendum. Mission to Belarus, Economic and Social Council, Sixty-first session, E/CN.4/2005/6/Add.3
66. United Nations Commission on Human Rights (2001). Report of the Special Rapporteur on the independence of judges and lawyers, Dato' Param Kumaraswamy, submitted in accordance with Commission resolution 2000/42. Addendum. Report on the mission to Belarus, Economic and Social Council, Fifty-seventh session, E/CN.4/2001/65/Add.1
67. Комітет ООН з ліквідації дискримінації щодо жінок (2011). Заклучні зауваження Комітету з ліквідації дискримінації щодо жінок. Білорусь, сорок восьма сесія, CEDAW/C/BLR/CO/7
68. Комітет ООН з ліквідації расової дискримінації (2013). Заклучні зауваження з приводу вісімнадцятої та дев'ятнадцятої періодичних доповідей Білорусі, прийнятих Комітетом на вісімдесят третій сесії, CERD/C/BLR/CO/18-19
69. Комітет ООН з ліквідації расової дискримінації (2004). Розгляд доповідей, представлених державами-учасницями відповідно до статті 9 Конвенції. Заклучні зауваження Комітету з ліквідації расової дискримінації. Білорусь. Шістдесят п'ята сесія, CERD/C/65/CO/2
70. Комітет ООН з прав дитини (2011). Розгляд доповідей, представлених державами-учасницями відповідно до статті 44 Конвенції. Заклучні

Список джерел, які стосуються окремих країн

Білорусь:

63. Комітет ООН проти катувань (2011). Розгляд доповідей, представлених державами-учасницями відповідно до статті 19 Конвенції. Заклучні зауваження Комітету проти катувань. Білорусь. Сорок сьома сесія, CAT/C/BLR/CO/4

зауваження Комітету ООН з прав дитини. Білорусь. П'ятдесят шоста сесія, CRC/C/BLR/CO/3-4

71. Комітет ООН з прав дитини (2011). Розгляд доповідей, представлених державами-учасницями відповідно до статті 8 Факультативного протоколу до Конвенції про права дитини щодо участі дітей у збройних конфліктах. Білорусь. П'ятдесят шоста сесія, CRC/C/OPAC/BLR/CO/1
72. Комітет ООН з прав дитини (2011). Розгляд доповідей, представлених державами-учасницями відповідно до пункту 1 статті 12 Факультативного протоколу до Конвенції про права дитини щодо торгівлі дітьми, дитячої проституції та дитячої порнографії. Білорусь. П'ятдесят шоста сесія, CRC/C/OPSC/BLR/CO/1
73. Економічна і соціальна рада ООН (2013). Заключні зауваження з приводу об'єднаних четвертої–шостої періодичних доповідей Білорусі, E/C.12/BLR/CO/4-6
74. Генеральна Асамблея ООН (2014). Стан справ у сфері прав людини в Білорусі. Записка Генерального секретаря, шістдесят дев'ята сесія, A/69/307
75. Рада ООН з прав людини (2015). Доповідь Робочої групи з Універсального періодичного огляду. Білорусь. Універсальний періодичний огляд, тринадцята сесія, A/HRC/30/3
76. United Nations Human Rights Council (2015). Report of the Special Rapporteur on the situation of human rights in Belarus, Miklós Haraszti, Human rights situations that require the Council's attention, Twenty-ninth session, A/HRC/29/43

77. Рада ООН з прав людини (2010). Доповідь Спеціального доповідача з питання про торгівлю людьми, особливо жінками та дітьми, Джой Нгозі Езейло, Доповнення. Подорож у Білорусь. Чотирнадцята сесія, A/HRC/14/32/Add.2
78. Рада ООН з прав людини (2010). Доповідь Робочої групи з Універсального періодичного огляду. Білорусь. П'ятнадцята сесія, A/HRC/15/16

Молдова:

79. Balan, Veaceslav (2015). Background Paper/Report on Human Rights Mainstreaming into Policy and Law-Making in Moldova, First Draft, National consultant, 31 August 2015
80. Balan, Veaceslav (2015). Equality Mainstreaming on Main Streets: a human rights based approach to municipal development (Sweden, Moldova and Canada), Supervised Research Project, Supervised by Prof. Colleen Sheppard, McGill Faculty of Law
81. Balan, Veaceslav (2014). Human-focused and Gender-responsive Development. Experience of the Joint Integrated Local Development Program implemented by UNDP and UN Women, presentation
82. Council on the prevention and elimination of discrimination (2015). Study on Equality Perception and Attitudes in the Republic of Moldova. Доступно за посиланням: http://www.md.undp.org/content/dam/moldova/docs/Publications/ENG-Studiu%20Perceptii%202015_FINAL_2016_Imprimat.pdf

83. Комітет ООН проти катувань (2010). Розгляд доповідей, представлених державами-учасницями відповідно до статті 19 Конвенції. Заключні зауваження Комітету проти катувань. Республіка Молдова. Сорок третя сесія, CAT/C/MDA/CO/2
84. Комітет ООН проти катувань (2003). Розгляд доповідей, представлених державами-учасницями відповідно до статті 19 Конвенції. Заклучні зауваження Комітету проти катувань. Республіка Молдова. Тридцята сесія, CAT/C/CR/30/7
85. Комітет ООН з ліквідації дискримінації щодо жінок (2013). Заключение Комитета по объединенным четвертому и пятому периодическим докладам Республики Молдова, CEDAW/C/MDA/CO/4-5
86. Комітет ООН з ліквідації дискримінації щодо жінок (2006). Заклучні зауваження Комітету щодо третьої періодичної доповіді Республіки Молдова, тридцять третя сесія, CEDAW/C/MDA/CO/3
87. Комітет ООН з ліквідації расової дискримінації (2008). Розгляд доповідей, представлених державами-учасницями відповідно до статті 9 Конвенції. Заклучні зауваження Комітету з ліквідації расової дискримінації. Республіка Молдова. Шістдесят сесія, сімдесят друга сесія
88. Комітет ООН з ліквідації расової дискримінації (2008). Розгляд доповідей, представлених державами-учасницями відповідно до статті 9 Конвенції. Заклучні зауваження Комітету з ліквідації расової дискримінації. Республіка Молдова. Семьдесят шестая сессия, CERD/C/MDA/CO/8-9
89. Комітет ООН з економічних, соціальних і культурних прав (2011). Розгляд доповідей, представлених державами-учасницями відповідно до статей 16 і 17 Пакту. Заклучні зауваження Комітету. Республіка Молдова. Сорок шоста сесія Комітету ООН з економічних, соціальних і культурних прав, E/C.12/MDA/CO/2
90. Комітет ООН з економічних, соціальних і культурних прав (2003). Розгляд доповідей, представлених державами-учасницями відповідно до статей 16 і 17 Пакту. Заклучні зауваження Комітету. Республіка Молдова. Тридцять перша сесія Комітету ООН з економічних, соціальних і культурних прав, E/C.12/1/Add.91
91. Комітет ООН з прав дитини (2013). Заключение Комитета к докладу Республики Молдова, представленному в соответствии со статьей 12 Факультативного протокола к Конвенции о правах ребенка, касающегося торговли детьми, детской проституции и детской порнографии, принятое на шестьдесят четвертой сессии Комитета (16 сентября — 4 октября 2013), CRC/C/OPSC/MDA/CO/1
92. Комітет ООН з прав дитини (2009). Розгляд доповідей, представлених державами-учасницями відповідно до статті 44 Конвенції. Заклучні зауваження Комітету ООН з прав дитини. Республіка Молдова. Пятидесятая сессия, CRC/C/MDA/CO/3
93. Комітет ООН з прав дитини (2009). Розгляд доповідей, представлених державами-учасницями відповідно до статті 8 Факультативного протоколу до Конвенції про права дитини щодо участі дітей у збройних конфліктах. Республіка Молдова. Пятидесятая сессия, CRC/C/OPAC/MDA/CO/1
94. Комітет ООН з прав людини (2016). Розгляд доповідей, представлених державами-учасницями відповідно до статті 40 Пакту за спрощеною

процедурою звітності. Треті періодичні доповіді держав-учасниць, подані в 2013 р. Республіка Молдова. CCPR/C/MDA/3

95. Комітет ООН з прав людини (2009). Розгляд доповідей, представлених державами-учасницями відповідно до статті 40 Пакту. Заключні зауваження Комітету з прав людини. Республіка Молдова. Дев'яносто сьмьма сессия, CCPR/C/MDA/CO/2
96. Комітет ООН з прав людини (2002). Розгляд доповідей, представлених державами-учасницями відповідно до статті 40 Пакту. Заклучні зауваження Комітету з прав людини. Республіка Молдова. Семьдесят пята сессия, CCPR/CO/75/MDA
97. Рада ООН з прав людини (2016). Доповідь Спеціального доповідача з питання про права інвалідів щодо її місії в Республіку Молдова. Тридцать первая сессия, A/HRC/31/62/Add.2
98. Рада ООН з прав людини (2013). Доповідь Робочої групи Універсального періодичного огляду стосовно дискримінації щодо жінок у законодавстві та на практиці. Доповнення, Республіка Молдова. Двадцать третья сессия, A/HRC/23/50/Add.1
99. United Nations Human Rights Council (2012). Report of the Special Rapporteur on freedom of religion or belief, Heiner Bielefeldt. Addendum. Mission to the Republic of Moldova: comments by the State on the report of the Special Rapporteur, Universal periodic review, Nineteenth session, A/HRC/19/60/Add.3
100. Рада ООН з прав людини (2011). Доповідь Робочої групи з Універсального періодичного огляду, Республіка Молдова. Універсальний періодичний огляд, дев'ятнадцята сесія, A/HRC/19/18

101. Рада ООН з прав людини (2009). Доповідь Спеціального доповідача з питання насильства щодо жінок, його причин і наслідків Якіна Ертюрка. Додаток Місія в Республіку Молдова. Одиннадцатая сессия, A/HRC/11/6/Add.4

Україна:

102. Управління Верховного комісара ООН з прав людини (2016). Доповідь про ситуацію з правами людини, що охоплює період із 16 лютого по 15 травня 2016 р. Доступно за посиланням: http://www.ohchr.org/Documents/Countries/UA/Ukraine_14th_HRMMU_Report_RUSSIAN.pdf
103. The Organisation for Security and Co-operation in Europe High Commissioner on National Minorities (2016). HCNM Discussion Paper on Strengthening the Institutional Framework Related to Inter-ethnic Relations in Ukraine in the Context of Decentralization, OSCE, Astrid Thors
104. Комітет ООН проти катувань (2014). Заклучительные замечания Комитета к шестому периодическому докладу Украины, CAT/C/UKR/CO/6
105. Комітет ООН проти катувань (2007). Розгляд доповідей, представлених державами-учасницями відповідно до статті 19 Конвенції. Заклучні зауваження та рекомендації Комітету проти катувань. Україна. Тридцать восьмая сессия, CAT/C/UKR/CO/5
106. Комітет ООН з економічних, соціальних і культурних прав (2014). Заклучні зауваження до шостого періодичного звіту України. Економічна та соціальна рада ООН, E/C.12/UKR/CO/6

107. Комітет ООН з економічних, соціальних і культурних прав (2008). Розгляд доповідей, представлених державами-учасниками відповідно до статей 16 і 17 Пакту. Заключні зауваження Комітету, Україна. Тридцять дев'ята сесія, E/C.12/UKR/CO/5
108. Комітет ООН з економічних, соціальних і культурних прав (2001). Розгляд доповідей, представлених державами-учасниками відповідно до статей 16 і 17 Пакту. Заклучні зауваження Комітету, Україна. Двадцять шоста (чрезвычайная) сесія, E/C.12/1/Add.65
109. Комітет ООН з ліквідації дискримінації щодо жінок (2010). Заклучні зауваження Комітету, Україна, сорок п'ята сесія, CEDAW/C/UKR/CO/7
110. Комітет ООН з ліквідації расової дискримінації (2011). Розгляд доповідей, представлених державами-учасниками відповідно до статті 9 Конвенції. Заклучні зауваження Комітету з ліквідації расової дискримінації. Україна. Семьдесят дев'ята сесія, CERD/C/UKR/CO/19-21
111. Комітет ООН з ліквідації расової дискримінації (2011). Розгляд доповідей, представлених державами-учасниками відповідно до статті 9 Конвенції. Заклучні зауваження Комітету з ліквідації расової дискримінації. Україна. Шестьдесят дев'ята сесія, CERD/C/UKR/CO/18
112. Комітет ООН з прав інвалідів (2015). Заклучні зауваження до звіту України, CRPD/C/UKR/CO/1
113. Комітет ООН з прав дитини (2007). Розгляд доповідей, представлених державами-учасниками відповідно до пункту 1 статті 12 Факультативного протоколу до Конвенції про права дитини щодо торгівлі дітьми, дитячої проституції та дитячої порнографії. Заклучні зауваження. Україна. Сорок п'ята сесія, CRC/C/OPSC/UKR/CO/1
114. Комітет ООН з прав дитини (2011). Розгляд доповідей, представлених державами-учасниками відповідно до статті 44 Конвенції. Заклучні зауваження Комітету ООН з прав дитини. Україна. П'ятьдесят шоста сесія, CRC/C/UKR/CO/3-4
115. Комітет ООН з прав дитини (2011). Розгляд доповідей, представлених державами-учасниками відповідно до статті 8 Факультативного протоколу до Конвенції про права дитини щодо участі дітей у збройних конфліктах. Заклучні зауваження. Україна. П'ятьдесят шоста сесія, CRC/C/OPAC/UKR/CO/1
116. Комітет ООН з прав людини (2013). Заклучительные замечания к седьмому периодическому докладу Украины, CCPR/C/UKR/CO/7
117. Комітет ООН з прав людини (2009). Розгляд доповідей, представлених державами-учасниками відповідно до статті 40 Пакту. Заклучні зауваження Комітету з прав людини. Україна. Восемьдесят восьмая сесія, CCPR/C/UKR/CO/6
118. Комітет ООН з прав людини (2001). Розгляд доповідей, представлених державами-учасниками відповідно до статті 40 Пакту. Заклучні зауваження Комітету з прав людини. Україна. Семьдесят третья сесія, CCPR/CO/73/UKR
119. Рада ООН з прав людини (2015). Доповідь Спеціального доповідача з питань меншин Рити Іжак. Додаток. Місія в Україну. Двадцять восьмая сесія, A/HRC/28/64/Add.1

120. Рада ООН з прав людини (2015). Доповідь Спеціального доповідача з питання про права людини внутрішньо переміщених осіб Чалокі Бейані. Додаток. Подорож в Україну. Двадцять дев'ята сесія, A/HRC/29/34/Add.3
121. Рада ООН з прав людини (2014). Доповідь Верховного комісара Організації Об'єднаних Націй з прав людини щодо стану справ у сфері прав людини в Україні. Щорічна доповідь Верховного комісара Організації Об'єднаних Націй з прав людини та доповіді Управління Верховного комісара та Генерального секретаря. Двадцять сьма сесія, A/HRC/27/75
122. Рада ООН з прав людини (2012), Доповідь робочої групи з Універсального періодичного огляду. Україна. Універсальний періодичний огляд, двадцять друга сесія, A/HRC/22/7
123. Рада ООН з прав людини (2009). Доповідь Робочої групи з довільних затримань. Додаток. Місія в Україну. Генеральна Асамблея, десята сесія, A/HRC/10/21/Add.4
124. Рада ООН з прав людини (2008). Доповідь Робочої групи з Універсального періодичного огляду. Україна. Універсальний періодичний огляд, восьма сесія, A/HRC/8/45
125. Рада ООН з прав людини (2008). Доповідь Спеціального доповідача з питання про заохочення та захист права на свободу думок та їх вільне вираження Амбейї Лігабо. Доповнення. Місія в Україну. Сьма сесія, A/HRC/7/14/Add.2
126. Рада ООН з прав людини (2007). Доповідь Спеціального доповідача Окечку Ібеану. Негативні наслідки незаконних перевезень і захоронення токсичних та небезпечних продуктів і відходів для здійснення прав людини. Доповнення. Попередня записка щодо місії в Україну. Генеральна Асамблея, пята сесія, A/HRC/5/5/Add.1
127. Рада ООН з прав людини (2007). Доповідь, представлена Спеціальним доповідачем з питання про торгівлю дітьми, дитячу проституцію та дитячу порнографію Хуаном Мігелем Петітом. Додаток. Місія в Україну. Четверта регулярна сесія, A/HRC/4/31/Add.2

